

ธรรมะไม่ใช่พิธี

พุทธทาสภิกขุ

ธรรมะไม่ใช่พิธี

พุทธทาสภิกขุ

การบรรยาย สนทนาธรรมวันอาทิตย์ 2525, สนทนาธรรมวันอาทิตย์ 3/3

วันที่แสดง ๒๙ สิงหาคม ๒๕๒๕

รหัส 2145250829080

ผู้พิมพ์ สาวิตรี สุกุล

ผู้ตรวจทาน สรรวิมล หงสเวส, ธนาธิษณ์ อัครกร และฝ่ายจดหมายเหตุ

ISBN 978-616-7574-66-0

พิมพ์ครั้งแรก กรกฎาคม ๒๕๖๑ จำนวน ๕,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย มูลนิธิจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

พิมพ์ที่ บริษัท พิมพ์ดี จำกัด

สมทบการผลิต ๑๐ บาท

ประสงค์รับหนังสือเพื่อใช้ในงานพิธีหรือเผยแพร่ในวาระต่างๆ ติดต่อที่

มูลนิธิจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

สวนวชิรเบญจทัศ (สวนรถไฟ) ถนนนิคมรถไฟสาย ๒

แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ : ๐ ๒๙๓๖ ๒๘๐๐ ต่อ ๕๑๐๑

โทรสาร : ๐ ๒๙๓๖ ๒๖๘๕

อีเมล : bookclub@bia.or.th

Facebook : [bookclub.bia](https://www.facebook.com/bookclub.bia)

www.bia.or.th

อบรมทบทวน กับ มรค่านับถือ

ที่ใครจะรู้ว่า ตอนที่มองใคร ลองแยกเล่มหนังสือ ออกดู จะเห็นว่า มีอยู่สองเล่ม คือ กระดาษที่ใส่พิมพ์ กับความรั้ว หรือคุณธรรมที่ดี ที่ซ่อนอยู่ในหนังสือเล่มนั้น. มรค่านับถือ ย่อมหมายถึง มรค่านับถือ ความรั้ว ด้วยประการที่สมควร มร พร้อมทั้ง มรทบทวน กระดาษ และ ~~เรื่อง~~ ^{งาน} ในกรณี หนังสือหนึ่ง อยู่ที่ไหน ก็ไร.

ส่วน มร อบรมทบทวน ย่อมไม่เป็นอย่างนั้น ความรั้ว นั้นให้เปล่า ที่เลี้ยว, ส่วน กระดาษ หรือ บทประพันธ์ ที่ใส่ ความรั้วนั้น มัก ต้อง ขอคืน เช่นเดียวกับ บทประพันธ์ ที่ใส่ ให้ใส่ แกะไปถวายพระที่วัด. ขอคืน เพราะคน ต้อง ไล่ไปถวาย อีกหลายครั้ง! จนกว่าจะถึงวัดที่วัด.

งานอบรมทบทวน มักถูกแทนที่เป็นการนับถือไป. ขอ จบพิจารณาแล้ว ด้วยดี ทั้งสองฝ่าย, จะได้เห็นใจ กันดี! และ ร่วมรักกันดี.

สารบัญ

ธรรมะหรือศาสนาไม่ใช่มีไว้เพื่อประกอบพิธี.....	๗
เพราะมันโง่งจนไม่รู้ว่าเป็นปัญหาของมนุษย์นั้นคืออะไร มันก็เลยไม่มีการกระทำที่มุ่งจะแก้ปัญหา.....	๑๑
ทำให้ถูกต้องในขณะที่แห่งการมีผัสสะ.....	๑๗
ความเจ็บ เกิด แก่ เจ็บ ตาย มันจะมาถึง ก็แก้ไขต่อสู้อย่างไรด้วยกฎของเช่นนั้นเอง	๑๙
ต้นแห่งปัญหาของสังคมคือมันไม่รักกัน.....	๒๒
ศึกษาให้เพียงพอ ปฏิบัติให้เพียงพอ จนไม่มีความทุกข์เหลืออยู่.....	๒๗
ถ้ามีธรรมะให้พอโดยพื้นฐานแล้วก็สามารถจะแก้ปัญหาได้..	๒๙
นิพพานไม่ได้เย็นชืดจนไม่มีรสชาติอะไร.....	๓๓

ฝึกจิตให้มีความเท่าทันการกระทบทาง	
ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ.....	๓๖
เพราะขาดความรู้เรื่องเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ จิตก็หลงไปตาม	
อำนาจกิเลส.....	๓๙
ความทุกข์ทำให้เกิดศรัทธา	๔๒
ถ้าเห็นทุกข์กันจริง ๆ มันก็จะชอบธรรมะ.....	๔๗
ธรรมะจะป้องกันการตายที่ยังไม่ถึงเวลา	๕๐
โลกกำลังส่งเสริมความอโรย ยิ่งทำให้เกิด	
ความเห็นแก่ตัวมาก แล้วก็ไม่มีความรักผู้อื่น.....	๕๗

วันนี้คิดว่าจะพูดหัวข้อสำคัญซึ่งควรจะทราบ เพื่อให้
เข้าใจหรือรู้จักธรรมะมากขึ้น ในขั้นแรก ขอให้มองให้เห็นว่า
ธรรมะนั้นไม่ใช่ว่าจะมีเพื่อเป็นพิธี ธรรมะหรือศาสนานี้ไม่ใช่
ว่า จะมีขึ้นเพื่อให้เป็นพิธี สำหรับให้ได้ประกอบพิธี หรือให้มี
งานทำเป็นพิธี แล้วก็นับถือบ้าง อะไรบ้างให้มันยุ่งไปหมด
นี่ธรรมะไม่ใช่เพื่ออย่างนี้ แต่เดี๋ยวนี้มันกลับเป็นเพื่ออย่างนี้
คิดดูเถอะมันบ้าสักเท่าไร

ธรรมะหรือศาสนา ไม่ใช่มีไว้เพื่อประกอบพิธี

...

ธรรมะนั้นมีไว้แก้ปัญหาจริง ๆ โดยแท้จริงมันเป็นอย่างนั้น แต่เดี๋ยวนี้มันกลายเป็นเพียงเพื่อพิธี เพื่อไว้ศึกษากันอย่างไม่รู้จักจบ แล้วก็เพื่อประกอบพิธี แม้แต่พิธีไหว้พระสวดมนต์นี่ก็เถอะ ถ้าไม่รู้ความมุ่งหมายที่ถูกต้องแล้วมันเป็นเรื่องบ้าเหมือนกันแหละ มันจะเป็นเรื่องสัพพัต-ปราชญ์อย่างดีที่สุด คือมันงมภายในการกระทำ นี่ข้อแรกขอให้บันทึกลงไปว่า ธรรมะหรือศาสนาไม่ใช่มีไว้เพื่อประกอบพิธีต่าง ๆ มากมายนับไม่ถ้วน จนกลายเป็นไสยศาสตร์ไปก็มาก ก็ธรรมะหรือศาสนานี้มันมีไว้เพื่อแก้ปัญหาของมนุษย์จริง ๆ

แต่แล้วมันก็ได้เป็นอย่างนั้น มันกลายเป็นเพื่อทำพิธี เพราะคนมันโง่ เพราะมันเรียนไม่ถูกต้อง เพราะมันเรียน เรียนชนิดที่ไม่สามารถจะเอามาใช้แก้ปัญหา เพราะมันก็เรียนตามพิธี เรียนเป็นพิธี เรียนเป็นธรรมเนียมประเพณี อย่างเรียนนักธรรม เรียนบาลีนี้มันจะกลายเป็นประเพณี พิธี หรือเป็นแพชั่น

ไปเท่านั้นเอง เพราะนั้นเราจึงไม่ได้รับประโยชน์จากการมี
ธรรมะหรือการมีศาสนา ถ้ามองเห็นไอ้เรื่องนี้แล้วก็จะ
ดีมาก

คือจะได้ใช้ธรรมะหรือใช้ศาสนานั้นให้เป็นประโยชน์จริง
กันเสียที ที่ว่าประโยชน์จริงนั้นก็คือว่า ตามหน้าที่ของธรรมะ
หรือศาสนาที่จะมีไว้เพื่อดับทุกข์ของมนุษย์ ของมนุษย์ ที่นี้ผม
ไม่ชอบใช้คำว่าดับทุกข์ เพราะว่าคำว่าดับทุกข์นี้มันจะแคบไป
มันจะแคบไป

จึงอยากจะใช้คำพูดว่า เพื่อแก้ปัญหาทุกอย่าง แต่ว่าแม้
จะใช้คำพูดว่าปัญหา มันก็รวมความทุกข์อยู่นั่นเอง มันก็รวม
ความทุกข์ไว้ในคำว่าปัญหานั้นเอง เพราะขึ้นชื่อว่าปัญหาแล้ว
เป็นทุกข์ทั้งนั้น ไม่ว่าปัญหาอะไร หมายถึงไอ้สิ่งที่ยุ่งยาก
ลำบาก รบกวน อย่างน้อยก็รบกวนจิตใจไม่ให้สงบสุขได้ ทำให้
นอนหลับไม่ได้ เป็นต้น

แต่เราวมเรียกว่าปัญหานี้จะง่ายกว่า มันอธิบายได้ง่าย
กว่า เพราะว่าความทุกข์นั้นมันหมายถึงความเจ็บปวดทรมาน
ทรมานไปเสียท่าเดียว แล้วความหมายของคำว่าความทุกข์
มันก็เป็นอย่างนั้นอยู่ด้วย นี้เราจะใช้คำว่าปัญหา จึงพูดว่า
ธรรมะหรือศาสนานี้มีเพื่อแก้ปัญหาทุกอย่างของมนุษย์

ขอให้ช่วยกันทำให้มันเป็นอย่างนี้สิ อย่าเรียนพอเป็นพิธี
อย่าปฏิบัติพอเป็นพิธี แล้วก็ได้ผลชนิดหลอก ๆ ตัวเองพอเป็น
พิธีสิ นี่คือการสูญเสียเปล่าที่กำลังเป็นอยู่เดี๋ยวนี้ และเป็นมา
แล้วไม่นาน เป็นมาแล้วเรื่อย ๆ มา เป็นความสูญเสียเปล่าของ
การมีศาสนา แต่แล้วโดยที่คนยังนับถือเป็นของศักดิ์สิทธิ์
ยิ่งอธิบายไม่ได้ยิ่งศักดิ์สิทธิ์ ยิ่งเข้าใจไม่ได้ยิ่งศักดิ์สิทธิ์

เพราะฉะนั้นอาศัยความที่เข้าใจไม่ได้หรือความโง่ของ
ตัวเองสร้างความศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมา แล้วก็ประกอบพิธี ดำรง
รักษารธรรมหรือศาสนาไว้อย่างรูปแบบของพิธี คุณลอง
สังเกตดูเถอะ ศึกษาเล่าเรียนนักธรรมบาลีก็เป็นพิธีเสียโดย
มาก หรือเป็นระเบียบว่าถ้าบวชแล้วมันต้องศึกษา ไม่เช่นนั้น
เขาไม่ยอมนี้ ผู้บังคับบัญชาเขาไม่ยอม

การปฏิบัติวิปัสสนา นี้เรียกว่าวิปัสสนานะ มันก็เป็น
งมงาย เป็นพิธีเสียมากหรือเกือบทั้งหมด ไม่ได้ผลตามนั้น ก็ได้
ผลหมา ๆ เอาว่าได้ ก็ได้ผลตามพิธี ทำบุญทำทานก็เป็นเรื่อง
พิธี หวังผลที่ไม่ตรง ไม่ตรงเรื่องหรือ เป็นบุญเป็นกุศลชนิด
ที่वादฝันไว้เอง

แม้แต่เรื่องพระนิพพานนั้นนะก็เข้าใจผิดต่อสิ่งที่เรียกว่า
นิพพาน นิพพานที่คิดเอาเอง ว่าเอาเอง คาดหมายเอาเอง มัน

ไม่ถูกหรือ ไม่ตรงตามเรื่องของนิพพานโดยแท้จริง เช่น
ว่าทำไปรอไว้อีกหลายหมื่นชาติแสนชาติ แล้วก็ไปอยู่
เมืองแก้ว คือ นิพพาน เป็นนิรันดรไปเลย เป็นอย่างนี้ นี่ว่า
เอาเอง แล้วก็ในรูปแบบพิธี รูปแบบความเชื่อมงาย คือ
ไม่ได้รับนิพพานที่นี้ ในจิตใจที่นี้ นี่เราเรียกว่าได้ผลเป็นพิธี
เท่านั้น

ดังนั้นมันจึงแก้ปัญหาไม่ได้ เรื่องปริยัติ การเล่าเรียน
ก็แก้ปัญหาไม่ได้ เรื่องการปฏิบัติ ก็แก้ปัญหาไม่ได้ เรื่องปฏิบัติ
ได้ผลมาก็เป็นผลที่มงาย แก้ปัญหาไม่ได้ รวมความแล้วก็คือ
แก้ปัญหาของมนุษย์ไม่ได้ นี่การปรารภข้อแรกมีว่าอย่างนี้ว่า
เรายังมีธรรมะหรือมีศาสนาที่ยังแก้ปัญหาไม่ได้

เพราะมันโง่จนไม่รู้ว่าปัญหาของมนุษย์ นั้นคืออะไร มันก็เลยไม่มีการกระทำ ที่มุ่งจะแก้ปัญหา

...

เอ้า ทีนี้ก็ดูกันต่อไป ที่จะเป็นขั้นต่อไป ว่าทำไมจึงแก้
ปัญหาไม่ได้ ก็เพราะเรียน เพราะเรียนเป็นพิธี ปฏิบัติเป็นพิธี
ได้ผลเป็นพิธียังไงเล่า มันจึงแก้ปัญหาไม่ได้ นี่ทำไมมันจึงทำ
พอเป็นพิธีล่ะ เพราะว่ามันโง่จนไม่รู้ว่าปัญหาของมนุษย์นั้น
คืออะไร เพราะมันโง่จนไม่รู้ว่าปัญหาของมนุษย์นั้นคืออะไร
มันก็เลยไม่มีการกระทำที่มุ่งจะแก้ปัญหา มันก็เป็นพิธีไปหมด

เพราะฉะนั้นเรารู้กันให้ชัดเจนไปว่าปัญหาเผชิญหน้า
ของมนุษย์นี้เป็นอย่างไร มีอย่างไร มีเท่าไร นี่เท่าที่ผมสำรวจ
ดูในข้อความอันมากมายในพระบาสิ ในอรรถกถา ในอะไร
ต่าง ๆ มันมากมายเหลือเกิน ถ้าแจกจ่ายละเอียดแล้วมัน
มากมายไม่รู้กี่ร้อยกี่พันก็หมีนปัญหา กิเลสตัวหนึ่งก็ปัญหา
หนึ่ง กิเลสตัวก็ปัญหาหนึ่ง อะไรอันนิตหนึ่งก็ปัญหาหนึ่ง

อยากจะให้จับใจความของปัญหานี้ให้ได้กันเสียที นี่ขอ
ให้พยายามฟังให้ดี คิดให้ดี เข้าใจให้ดี ว่าปัญหาทั้งหลายของ

มนุษย์นั้น เมื่อจะสรุปให้มันเป็นพวกศึกษากันง่าย ๆ มันก็จะ
มีอยู่สัก ๓ ปัญหา ถึงจะมีมากมายเท่าไรมันก็มารวมอยู่ใน
๓ ปัญหานี้ได้

นี่คุณคอยคิดนึกไว้ เดียวถ้าไม่เข้าใจก็ค่อยถามกันใน
ส่วนนี้สิ เดียวนี้ก็จะบอกให้ว่ามันจะมองกันสัก ๓ ปัญหา
แต่ละปัญหานี้ต้องเข้าใจให้ดี แล้วก็ใช้ธรรมะหรือศาสนาแก้
มันให้ได้

ปัญหาที่ ๑ มันเกิดมาจากการทำผิดทางจิตใจใน
ภายในของเราเอง มันมีการกระทำที่ผิดทางจิตใจในภายใน
ใจของเราเอง ใ้อัการทำผิดทางจิตใจนี้ก็คือผลเป็นกิเลส
มีผลออกมาเป็นกิเลส

ฉะนั้นปัญหาแรกที่ว่านี้ก็คือปัญหาที่มาจากกิเลส กิเลส
คือ การทำผิดทางจิตใจในภายในของเราเอง จนเราเกิดกิเลส
คือราคะบ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง แล้วมันก็แผดเผาเรา
นั่นนะคือ ความทุกข์ชนิดที่ว่ามาจากกิเลส ซึ่งจะเรียกว่า
ปัญหาที่มาจากกิเลส โดยใจความย่อ ๆ เรียกกันย่อ ๆ ก็ว่า
ปัญหาที่มาจากการทำผิดทางจิตใจในภายในของเรา กล่าวคือ
กิเลส นี่พวกหนึ่ง

ที่นี้พวกที่ ๒ มันทำผิดต่อสิ่งที่มันมีอยู่ตามธรรมชาติ

มันมีอยู่ตามธรรมชาติ ไม่ใช่เราทำผิด แต่ถ้าเราจะทำผิด ก็ผิดตรงที่ว่าไปเกี่ยวข้องกับมันไม่ถูก แต่ว่าตัวปัญหานั้น มันเกิดของมันอยู่เองตามธรรมชาติ นอกตัวเรา นี่ระบุไปยัง ไอ้ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย อุบัติเหตุทั้งหลาย อุบัติเหตุทั้งหลาย ซึ่งเราไม่ได้ทำขึ้น มันมาหาเราหรือว่าความเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของดินฟ้าอากาศ น้ำท่วม พายุพัด อะไรก็ตาม มันก็เป็นความทุกข์ซึ่งเป็นปัญหาของมนุษย์

เราก็เรียกว่าไอ้ปัญหาที่มันมีอยู่ตามธรรมชาติแล้วก็จะเรียกว่า ปัญหาภายนอกก็ได้ ข้อที่ ๑ มันเป็นปัญหาภายใน ทำผิดทางจิตใจในภายใน แล้วเกิดเป็นปัญหาขึ้นเดี๋ยวนี้จิตใจ นั้นไม่ได้ทำมันเป็นของมันเองตามธรรมชาติ เช่นว่าเกิด แก่ เจ็บ ตาย อุบัติเหตุทั้งหลายที่มีอยู่ในโลกแล้วจะต้องโดน กระทบทั้งนั้น หรือว่าไอ้ภัยพิบัติโดยธรรมชาติ

ที่เราจะมองกันง่าย ๆ เดียวนี้ก็ถ้าเขารบกัน ทำสงคราม ใหญ่หลวงกัน ไอ้เราก็พลอยถูกกับเขาด้วย ทั้งที่เราไม่ได้ทำ ไม่ได้คิด ไม่ได้สร้างอะไรมันขึ้นมา ถ้าว่าน้ำท่วมใหญ่ เอ้า มัน ก็ลำบากกันไป ถ้าไฟไหม้ใหญ่ หรือว่าดาวหางมันมาชนกัน รดใส่หัวเราอย่างนี้ ซึ่งเราก็ไม่ได้ทำอะไร นี่เรียกว่าปัญหา ภายนอก

แต่ขอให้เรารวมอยู่ที่คำว่า เกิด แก่ เจ็บ ตายดีกว่า คือการที่ทุกสิ่งทีแวดล้อมเรามันไม่เป็นไปตามที่เราต้องการ ใ้สิ่งทีแวดล้อมเราอยู่มันไม่ มันไม่เป็นไปตามที่เราต้องการ ให้เป็น มันก็เกิดเป็นปัญหา เป็นความทุกข์ขึ้นมา นี้เรียกว่า ปัญหาที่ ๒ ปัญหาภายนอกก็ได้

อันที่ ๑ เป็นปัญหาภายใน อันที่ ๒ เป็นปัญหาภายนอก ทีนี้ก็เหลือใ้**ปัญหาที่ ๓** ซึ่งอยากจะเรียกว่า **ปัญหาทางสังคม** คำว่าสังคม คือผู้อื่นนอกจากเรา บุคคลที่ ๒ ที่ ๓ นอกไปจาก เราก็เรียกว่าสังคมได้ แต่ถ้าเราจะมองกันอย่างละเอียด แล้ว บุคคลที่ ๒ ในครอบครัวก็เรียกว่าสังคมได้เหมือนกันแหละ เช่น มีบุตร ภรรยา สามี มีสามีหรืออะไรก็ตาม คนเหล่านั้น ก็เรียกว่าสังคมได้เหมือนกัน แม้มันจะเนือองอยู่กับเรา มันก็เป็นสังคมทีใกล้เคียงกับเราทีสุด มันจะเกิดเป็นปัญหาได้เหมือนกัน

แล้วสังคมบ้านใกล้เรือนเคียง มันก็เป็นปัญหาสังคม แล้ว ปัญหาทั้งเมือง ทั้งประเทศ ทั้งประเทศก็เป็นปัญหาสังคม แล้ว ปัญหาทั้งโลก เดียวนี้ถ้าโลกมันเป็นอย่างไร เราก็จะต้องพลอย ถูกลากหางไปด้วย

คุณก็พอจะมองเห็นแล้ว เดียวนี้เรามันถูกดึงไปสัมพันธ์

กันหมดทั้งโลก โลกมีปัญหาอย่างไร เราก็พลอยมีปัญหาไปด้วย แต่เรามองไม่ค่อยเห็นเพราะเราไม่ได้เป็นนักศึกษาประเภทการเมือง หรือประเภทอะไรที่มันลึก ๆ แต่เราอาจจะเห็นได้ ถ้าเราจะพยายามดูสักหน่อยว่าที่มันดิ่งกันไปทั้งโลกนี้มันเป็นปัญหาด้วยเหมือนกัน

คนในครอบครัวของเราเขาไปพอใจไ้ความเจริญชนิดที่เป็นเรื่องโลก ๆ มันก็เกิดเป็นปัญหาขึ้น แม้แต่พระเณรในวัดนี้ เมื่อเขาไปพอใจในเรื่องโลก ๆ เข้า มันก็เป็นปัญหาขึ้นแล้วมันก็ผูกพันกันอย่างที่ยาก ยากจะแยกกันนะ แล้วประชาชนมันเลวร้ายลงทุกที อาชญากรรมมากขึ้นทุกที แล้วเราจะทำอย่างไร ก็เป็นปัญหา นี่เรียกว่าปัญหาจากสังคม

ก็จะย่อให้มันสั้น ๆ เป็นคำสั้น ๆ ว่าปัญหาทางสังคม ข้อที่ ๑ ปัญหาภายใน ข้อที่ ๒ ปัญหาภายนอก ข้อที่ ๓ ปัญหาจากสังคม แล้วมัน มันมีข้อเท็จจริงที่จะต้องมองอีกทีหนึ่งว่าไ้ปัญหาเหล่านี้บางทีก็ผูกพันกัน เนื่องกัน ไม่ได้แยก ๆ กันโดยเด็ดขาด บางทีมันก็ผูกพันกัน ๒ ปัญหา หรือทั้ง ๓ ปัญหา ก็มี

หรือว่าไ้ความทำผิดทางกิเลสนะมันเกิดมาจากปัญหาภายนอกก็มี อย่างนี้เป็นต้น เรียกว่ามันผูกพันกัน ถ้าอย่างนี้

มันยิ่งแก้ยาก มันยิ่งแก้ยาก เพราะมันผูกพันกันอย่างซับซ้อน
แต่ถึงอย่างไรเราก็ดูที่ละปัญหาก่อนสิ ดูที่ละปัญหา ทีละ
ปัญหา

ทำให้ถูกต้องในขณะที่แห่งการมีผัสสะ

...

ปัญหาที่ ๑ ทำผิดทางภายใน เกิดกิเลสขึ้นมาเป็น ราคะ โทสะ โมหะ เผลอเหมือนกับตกนรกทั้งเป็น แล้วยังเป็นเหตุให้ ทำบาป ทำกรรม ทำชั่ว ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนต่อไปอีก เพราะ กิเลสของเรา ถ้าอย่างนี้มันก็ต้องมีปัญหา คือ กำจัดกิเลส คือ การป้องกันกิเลส กำจัดกิเลส

มันก็พูดอย่างที่เคยพูดแล้วพูดอีกไงว่า**ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎของอิทัปปัจจยตาปฏิจัสสมุปบาท** ในขณะที่แห่งผัสสะ พูดให้สั้นหน่อยก็ว่า**ทำให้ถูกต้องในขณะที่แห่งการมีผัสสะ** อย่าโง่ อย่าหลงในขณะที่นั้นเถอะ แล้วปัญหาเรื่องกิเลสจะไม่เกิดขึ้น

แต่ถ้าเราโง่ เราหลงในขณะที่แห่งผัสสะ มันก็เกิดกิเลส เกิดกิเลสได้มากมายได้หลายอย่าง ก็เผาให้ร้อน บางทีไฟนั้น ลามออกไปเผาผู้อื่นด้วย นี่ปัญหาที่ ๑ แก่ด้วยการใช้ความรู้ เรื่องอิทัปปัจจยตาปฏิจัสสมุปบาทให้ถูกต้อง และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในขณะที่เรียกว่ามีผัสสะ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ พบ รูป รส กลิ่น เสียง โผฏฐัพพะ ธรรมารมณฺ์ เกิดวิญญูณ เกิด

ผัสสะ นั่นนะระวัง ทำให้ถูกที่ตรงนั้น

สรุปความปัญหาที่ ๑ คือการไม่ทำผิดในขณะแห่งผัสสะ โดยความรู้เรื่องอิทัปปัจจยตา ที่นี้ไ้ปัญหาที่ ๒ ละจะทำอย่างไร มันไม่ใช่เรา ไม่ใช่ ไม่ใช่โดยเรา เกิด แก่ เจ็บ ตายนี้ มันมีอยู่ตามธรรมชาติ เราก็มไม่ต้องการ มันก็มีมา หรือว่า อุบัติเหตุทั้งหลายในโลกนี้ เราก็มไม่ต้องการ มันก็มีมา ความวิปริตในโลก ความกระทบกระเทือนในโลกมันก็มีมาตามธรรมดาของโลก เรียกว่าตามธรรมดาของโลก

ความเจ็บ เกิด แก่ เจ็บ ตาย มันจะมาถึง ก็แก้ไขต่อสู้อย่างไรได้ด้วยกฎของเซ่นนั่นเอง

...

ปัญหานี้มันก็ต้องต่อสู้หรือแก้ด้วยความรู้เรื่อง
ตลาคา ตลาคา คือว่าทุกอย่างมันเป็นเซ่นนั่นเอง ไอ้ที่ว่านั้น
นะ ทุกอย่างที่ว่านั้นมันจะเป็นเซ่นนั่นเอง เกิด แก่ เจ็บ ตาย
มันเป็นเซ่นนั่นเอง อุบัติเหตุทั้งหลายมันเป็นเซ่นนั่นเอง
วิกฤตการณ์ในโลกตามธรรมชาติของธรรมชาติ มันก็เป็น
เซ่นนั่นเอง

เมื่อเราเห็นความเป็นเซ่นนั่นเองแล้วเราก็ปล่อยได้ คือ
ไม่ต้องกลัว ไม่ต้องเดือดร้อน มันเป็นเซ่นนั่นเอง แต่บางอย่าง
มันละเอียด ปฏิบัติยาก เช่น ความเจ็บความไข้ ถ้าเราเห็น
เซ่นนั่นเอง เราก็ไม่ต้องเป็นทุกข์สิ แล้วก็รอ ก็รักษาไปตาม
แบบของเซ่นนั่นเอง จะเอาเซ่นไหน เซ่นนั่นเองชนิดไหนมา
แก้เซ่นนั่นเองชนิดนี้ เช่น จะเอายาหรือเอาวิธีการรักษาชนิดไหน
มาแก้โรคอันนี้ทำไปก็แล้วกัน ขออย่างเดียวอย่าเป็นทุกข์

ความเจ็บ เกิด แก่ เจ็บ ตาย มันจะมาถึงก็แก้ไขต่อสู้อย่างไร
ได้ด้วยกฎของเซ่นนั่นเอง คือว่าในภายใน ภายในนี้เราไม่ทุกข์

เรารู้เรื่องเช่นนั้นเองที่มันจะแก้กันได้ ที่มันเป็นข้าศึกกันอยู่ในตัวมันเอง มันแก้กันได้ เช่น ยามันก็เป็นเช่นนั้นเองฝ่ายหนึ่ง ไ้โรคมันก็เป็นเช่นนั้นเองฝ่ายหนึ่ง ก็ให้มันรบกันสิ ให้มันทำลายกันสิ มันก็หายโรคได้

ทีนี้ถ้ามันต้องตาย มันก็คือเช่นนั้นเองแหละ พอเห็นเช่นนั้นเองของความตายมันก็หัวเราะได้ ไ้ความตายก็ไม่น่ากลัวอะไร นี่ความรู้เรื่องตถาตา สุญญตา ในพระพุทธศาสนา จะสามารถใช้ต่อต้านปัญหาภายนอกของธรรมชาติ

ถ้าสมมติว่าน้ำมันท่วมใหญ่ หรือว่าไฟไหม้ไหม้โลก เราหัวเราะ มันพิสูจน์ความเป็นเช่นนั้นเองแล้วว๊วย มันจริงเหมือนที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แล้วว๊วย ก็ไม่ต้องเป็นทุกข์สิ เมื่อตายมันก็เป็นเช่นนั้นเองแล้วจะไปเป็นทุกข์อะไรกับมันละ แต่เมื่อมันมีเช่นนั้นเองที่จะต่อต้านได้ ก็เอาสิ ก็ต่อต้านไปสิ แต่อย่าเป็นทุกข์

ขออย่างเดียว อย่าเป็นทุกข์ เป็นคนอย่าเป็นทุกข์ให้ละอายหมา ละอายแมว เพราะหมาหรือแมวมันไม่รู้สึกรู้สึเป็นทุกข์นะ อะไรจะเกิดขึ้นมันไม่ได้เป็นทุกข์หรอก มันก็ต่อสู้ไปตามเรื่องของมัน เพราะนั้นมันไม่เป็นทุกข์

ไอ้คนนี่มันคิดเก่ง คิดมาก คิดลวงหน้า คิดย้อนหลัง คิด

มันจึงได้เป็นทุกข์ ก็เลยได้เป็นทุกข์ชนิดที่น่าละอายหมา น่า
ละอายแมว หมู หมา กา ไก่อะไรมันก็ไม่ได้เป็นทุกข์เหมือน
คนเลย เพราะมันเช่นนั้นเองโดยอัตโนมัตตินั้นนะ ไอ้สัตว์
เดรัจฉานนี้มันไม่รู้จักความเช่นนั้นเองโดยอัตโนมัตติ ก็เลย
ไม่เป็นทุกข์ มันกินนอนหลับดี ไม่เป็นโรคประสาท ไม่เป็นโรคจิต
ไม่เป็นอะไร

นี่ปัญหาที่ ๒ จากภายนอก ตามธรรมชาติ โดยธรรมชาติ
นี่ต้องแก้ด้วย ตถตา คำว่า ตถตา แปลว่าเช่นนั้นเอง มันก็รวม
ไปถึงอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา สุนฺณุตตา หลาย ๆ ตาแหละ แต่
ว่าไอ้มัน ๆ ๆ มีความหมายอย่างเดียวกันหมดแหละ คือมัน
เช่นนั้นเอง

อนิจจัง ก็ไม่เที่ยง ก็เช่น ก็คือความเป็นเช่นนั้นเอง
ทุกขตา มีความแปรปรวนเป็นทุกข์ มันก็คือเช่นนั้นเอง อนัตตา
ไม่มีเป็นตัวเป็นตน มันก็เป็นเช่นนั้นเอง สุนฺณุตตา ห่างจาก
ความหมายที่ควรจะถือว่าเป็นตัวตน มันก็คือเช่นนั้นเอง
ปัญหาที่ ๒ แก่ด้วยมีความรู้เรื่องตถตาอย่างเพียงพอ

ต้นแห่งปัญหาของสังคม คือมันไม่รักกัน

...

เฮ้ ที่นี้ก็เหลือปัญหาที่ ๓ ที่มันจะเข้ามาจากสังคม คือเพื่อนร่วมโลก เพื่อนร่วมบ้านร่วมเมือง ร่วมเรียนร่วมครอบครัวนี้ เรียกว่ามันเป็นสังคม คือ หลายคน มากคน แล้วก็อยู่นอกตัวเรา แล้วก็แวดล้อมเราอยู่ อันนี้ก็มีปัญหา

นี่ปัญหานี้มันก็ต้องมองดูกันหลายแง่มุม หรือว่าอย่างน้อยก็ ๒ แง่มุม คือ มันทำให้เราลำบาก เพราะว่าเราไม่รักใคร่กัน หรือว่าเราต้องรับผิดชอบ ทั้งที่รักใคร่กัน และรักใคร่กัน มันก็ยังมีปัญหาเกิดขึ้น แล้วเราก็ต้องรับผิดชอบต่อสังคม คือคนอื่นหรือผู้อื่นที่แวดล้อมเราอยู่ แล้วก็หลายคนนี่ ปัญหาที่จะมีก็คือการกระทบกัน ไม่รักกัน อิจฉาริษยากัน

อ่านคัมภีร์ไบเบิลแล้วชอบใจ ในคัมภีร์ไบเบิลตอนหนึ่งตอนแรก ๆ นะ ที่แสดงให้เห็นว่า บาปเลวร้ายอันแรกของมนุษย์เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกคือ ความริษยากัน

ก่อนนี้มันไม่รู้จักทำบาปอะไร มันไม่รู้ตีรู้ชั่ว ไม่รู้จักทำบาปอะไร พอมันรู้ตีรู้ชั่ว แล้วพระเจ้าก็สาปให้มันเป็นผัว

เมียคู่แต่งงานกัน แล้วก็มันก็มีลูกมีหลานขึ้นมา อาตัมกับ อีพนะมันมีลูกมีหลานขึ้นมา แล้วไอ้พี่น้อง ไอ้เบลกับเคลนะ มันทำบาปครั้งแรก คือว่าพี่ชายมันนะ อิจฉาน้อง เพราะว่าแม่ พ่อเขารักมาก พี่มันเลยหลอกน้องไปฆ่าเสียในป่านะ

นี่บาปอันแรกที่มนุษย์ทำ ก่อนนี้ยังไม่พบว่ามันทำบาปอะไร เพราะมันหยก ๆ นี่ มันเพิ่งมีมนุษย์หยก ๆ แล้วเพิ่งมีมนุษย์ที่เป็นมนุษย์หยก ๆ ความเป็นมนุษย์หยก ๆ นี่ รู้ดีรู้ชั่ว เป็นเหตุให้ทำบาป อิจฉาน้องเพราะพ่อแม่รัก มันก็หลอกน้องไปฆ่าเสียในป่า เพราะมันอยากจะดีใจ เพราะว่ามันดีดีย์ดี ๆ ในความดี หรือว่าพ่อแม่ไม่รักก็ไม่ดี เพราะนั้นไปฆ่าต้นเหตุที่ทำให้ไม่ดีคือน้องเสีย

นี่ปัญหาทางสังคมระหว่างมนุษย์เกิดขึ้นเป็นเรื่องแรก คือริษยากัน เพราะฉะนั้นเราก็ลองสังเกตดูหะอะ ไอ้เด็กเล็ก ๆ นะมันยังริษยาเลย เด็กเล็ก ๆ ที่มันเป็นพี่น้องกัน ท้องเดียวกัน แท้ ๆ มันยังริษยากันเลย แม่เดี๋ยวนี้แหละ แม่เดี๋ยวนี้นั้นแหละ มันต้นเหตุแห่งรู้จักตั้งต้นแห่งปัญหาของสังคม คือมันไม่รักกัน

เพราะฉะนั้นปัญหาของสังคมทั้งหมดนั้นมันจะแก้ได้ด้วยความรักกัน คือ รักผู้อื่น เมตตา กรุณา มุทิตา อะไรก็ตามเถอะ รวมความแล้วมันก็คือ รักผู้อื่น ศาสนาพระศรี-

อริยมุตไตรยที่จะมาข้างหน้ามีความหมายเท่านี้ รักผู้อื่น
สุดขีด รักผู้อื่นสุดเหวี่ยง เป็นศรี เป็นอริยะ แล้วก็เมตเตยยะ
เมตเตยยะ แปลว่า *ความรักผู้อื่น* แปลว่า *เนื่องด้วยความรัก*
ผู้อื่น เมตเตยยะ เมตตา แปลว่า *รัก; เมตเตยยะ –เนื่องด้วย*
เมตตา เนื่องด้วยความรักผู้อื่น เป็นอริยะ ชั้นยอด เป็นศรี
ชั้นเลิศ ศรีอริยมุตไตรยยะ ความรักผู้อื่น

ถ้ามันมีความรักผู้อื่นเข้ามา ปัญหาในสังคมมันก็หมด
แหละ เดียวนี้มันฆ่ากันวันหนึ่งไม่รู้เท่าไรต่อเท่าไร ทั้งโลกนี้
มันฆ่ากันด้วยความไม่พอใจกัน คือไม่รักกัน ไม่รู้ว่าวันละเท่าไร
ไม่ใช่สงครามนะ ยังไม่ใช่สงคราม

ทีนี้พอถึงวันที่มันจะทำสงครามมันก็ฆ่ากันมากกว่านี้
มาก ใช้ลูกระเบิดชนิดที่ฆ่าคนที่เดียว ๑ แสน ๑ ล้านไปเลย
มันไม่ได้รักผู้อื่น มันมีตัวตนของตน เห็นประโยชน์แก่ตน แล้ว
มันก็ไม่อาจจะรักใคร่ ถ้าผู้ใดมาขัดขวางประโยชน์ของตน มัน
ก็จะฆ่าเขาเสีย คุณดูตัวอย่างอย่างที่ว่า พี่มันหลอกน้องไปฆ่า
ทิ้งในป่าเพราะว่าพ่อแม่รักน้องมาก นี่ดูให้ตี ๆ

ถ้าอย่างนี้มันก็ต้องแก้ด้วยเมตตา เมตตาหรือความรัก
ผู้อื่น ปัญหาที่ ๓ ปัญหาที่ ๑ กิเลสความทุกข์ในภายใน
แก้ด้วยปฏิบัติ อิทัปปัจจยตาให้ถูกต้อง ปัญหาที่ ๒ ที่เรา

บังคับมันไม่ได้ ต้องแก้ด้วยความรู้เรื่องตถตา ตถตา ให้มันถูกต้อง ใจความ ปัญหาที่ ๓ ก็คือว่าสังคมนี้อย่างนี้ ต้องแก้ด้วยสิ่งที่เรียกว่าเมตตา เมตตานี้ให้มันถูกต้อง

มันบังเอิญเป็น ตาๆ ๆ ๆ ทั้งนั้นเลยนะ อิทัปปัจจยตาบ้าง ตถตาบ้าง เมตตาบ้าง ความที่ไม่รู้จักใช้ธรรมะให้ถูกต้องนะ คือตรง ตรงกับคู่ของมันนะ เราจึงมีปัญหาเหลืออยู่อย่างน้อยก็ ๓ ปัญหา ปัญหาภายในคือ กิเลสเผาผลาญอยู่เหมือนกับอยู่ในกองเพลิง เรียกว่าไฟกิเลส ต้องแก้ด้วยการใช้อิทัปปัจจยตาให้ถูกต้อง

ปัญหาที่ ๒ เราไม่เข้าใจธรรมชาติ หรือสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติ เมื่อเจ็บ เมื่อไข้ เมื่อจะตาย เราก็มานั่งร้องไห้กันอยู่เมื่ออะไร ๆ มาตามธรรมชาติก็ร้องไห้กันอยู่ แม้ยังมาไม่ถึงก็เอามาเป็นทุกข์ได้มาก อย่างนี้ดูจะนิยมเรียกกันว่าไฟทุกข์หรือความทุกข์ตามธรรมชาตินะ เราเรียกว่าไฟทุกข์

ไฟกิเลสที่เนื่องมาจากทำผิด นี้เรียกว่า ไฟกิเลส ไฟกิเลสไฟคือกิเลส ทีนี้ไฟทุกข์จากสิ่งที่มีมันเป็นอยู่ตามธรรมชาติ เราก็ไม่ได้ทำผิด เราไม่ได้ทำผิด ใจสิ่งเหล่านั้นมันเกิดเองตามธรรมชาติ ทีนี้เราจะทำผิดก็คือความโง่ของเรา ต้อนรับมันไม่เป็น เราต้อนรับมันไม่เป็น ปัญหาของธรรมชาติทั้งหลาย

นี่เราต้อนรับมันไม่เป็น มันก็เข้ามาเป็นทุกข์แก่เรา เรียกว่า
ไฟทุกข์ตามธรรมชาติ

ศึกษาให้เพียงพอ ปฏิบัติให้เพียงพอ จนไม่มีความทุกข์เหลืออยู่

...

ที่นี้สังคม เราทำความเข้าใจกันไม่ได้ เราชักกันไม่ได้ มันก็มีปัญหาเกิดขึ้นเป็นไฟของความรักกันไม่ได้ ไฟเกลียด ไพรชยา เรียกว่าไฟสังคม ไพมาจากสังคม ไม่เรียก ไม่ถูกต้อง นี่ผมก็อยากจะให้รู้หัวข้อของเรื่องที่สำคัญที่สุด คือปัญหา ๓ ประการของมนุษย์ ซึ่งเขาจะต้องรู้จักให้ดี และต้อนรับมันให้ถูกต้อง ป้องกันให้ถูกต้อง แก้ไขให้ถูกต้อง แล้วก็ไม่ต้องมีความทุกข์เลย

คำว่าความถูกต้องนะ ที่ว่าถูกต้อง **ถูกต้องคือไม่มีความทุกข์เลย** ถ้ายังมีความทุกข์อยู่ก็ต้องเรียกว่า มันไม่ถูกต้อง แหละ เราไม่พูดแบบปรัชญา แบบ *Logic* แบบอะไรไม่พูด ซึ่งมันพูดกันมากนัก แล้วมันไม่ค่อยจริงด้วย พูดแบบความรู้สึก ตามธรรมชาติ ไม่ถูกต้อง คือมันยังมีความทุกข์เหลืออยู่ ดับทุกข์ไม่ได้ แม้ว่าเราจะไม่สามารถจะทำให้ถูกต้อง มันก็เป็นความไม่ถูกต้องอยู่นั่นเอง

ฉะนั้นจงศึกษาให้เพียงพอ ปฏิบัติให้เพียงพอ จนไม่มี

ความทุกข์เหลืออยู่ นั่นแหละคือถูกต้อง ที่น้ำมันมีเคล็ด มีเคล็ด มีเคล็ดอยู่บ้างนะ ที่มันซ่อนอยู่นะ ไข่สิ่งที่เราปฏิบัติไม่ได้ ที่ไม่อยู่ในวิสัย ในอำนาจของเรา นะ จะมาโทษเราว่าปฏิบัติ ไม่ถูกต้องก็ไม่ได้

แต่ถ้าเรายังต้องเป็นทุกข์ เป็นทุกข์เดือดร้อนอยู่ เราก็ คือโง่ เราก็คือไม่ถูกต้องเหมือนกัน เพราะฉะนั้นเราจะต้องมี วิธีที่ปฏิบัติให้ถูกต้องต่อสิ่งที่เราบังคับมันไม่ได้ อย่างเช่นว่า มันจะมีสงครามโลก มันจะทิ้งระเบิดไฮโดรเจนลงมานี้ แล้ว เราจะคิดอย่างไรที่จะไม่เป็นทุกข์ หรือว่าถ้ามันทิ้งลงมาจริง ๆ เราจะคิดอย่างไรจึงจะไม่เป็นทุกข์

นี่ความรู้เรื่องถึงอนัตตา เรื่องสุญญตาจะช่วยให้ ไม่มี ความยึดถือเป็นตัวตน ไม่มีตัวตนสำหรับจะถูกถูกระเบิดนั้น นะ ไม่มีตัวตนสำหรับจะเป็นทุกข์ ไม่มีตัวตนสำหรับจะถูกถูกระเบิด อย่างนี้มันคือความถูกต้องที่เราต้องรับผิดชอบเหมือนกัน ในสิ่งที่เราบังคับมันไม่ได้เราต้องเตรียมข้างใน ปรับปรุง ภายใตของเราให้มีจิตใจชนิดที่เราไม่เป็นทุกข์กับมัน ก็มี เท่านั้น รวมความว่าไม่เป็นทุกข์กันเลย ไม่มี ไม่มี ความทุกข์ เกิดมาจากปัญหาไหน ๆ

ถ้ามีธรรมะให้พอโดยพื้นฐานแล้ว ก็สามารถจะแก้ปัญหาก็ได้

...

ในพระบาลีมีข้อความแปลกประหลาดอยู่สูตรหนึ่ง ซึ่งเราก็เข้าใจไม่ได้ว่าทำไมจึงพูดไว้อย่างนี้นะ ผมเลยเดาเอาเองว่า ก็เพื่อให้เราเตรียมตัวสำหรับจะปฏิบัติให้ถูกต้องต่อสิ่งที่เราบังคับไม่ได้ สิ่งใหญ่หลวงใหญ่โตนั้นก็มีมากก็ตามใจ แต่ไม่ทำให้เราเป็นทุกข์ได้ก็แล้วกัน

คือเขามีสูตรสูตรหนึ่งที่กล่าวว่า ในยุคข้างหน้านะ ในสมัยข้างหน้าในอนาคตนานไกลนั้นนะ จะมีดวงอาทิตย์พร้อมกัน ๗ ดวง เอ้า ฟังเป็นเรื่องวัตถุธรรมดากันก่อนก็ได้ ว่าดวงอาทิตย์ธรรมดา ๆ นี้ ดวงอาทิตย์ชนิดนี้ อย่าไปตีความเป็นกิเลสเป็นอะไรให้มันยุ่งนะ

พออาทิตย์เพิ่มขึ้น ๒ ดวง ไอ้ผิวโลกมันก็จะร้อนจนเหลือจะทนแล้ว พออาทิตย์เพิ่มขึ้น ๓ ดวง มันจะเป็นยังไง พออาทิตย์เพิ่มขึ้น ๔ ดวง ๕ ดวง กระทั่ง ๖ ดวงนี้ ไอ้โลกนี้มันจะลุกไหม้เป็นไม่มีอะไรเหลือมัน คุณจะทำยังไง นี่คล้าย ๆ กับจะบอกให้คิดนี้กว่า มันอาจจะมิได้ถึงอย่างนั้น

แต่มีได้ถึงอย่างนั้นกูก็ไม่กลัว กูก็ไม่กลัว กูเห็นเป็นเรื่อง ตลก เป็นเรื่องไม่มี ไม่มีทุกข์ ไม่มีปัญหา กูเตรียมตัวสำหรับที่ จะไม่เป็นทุกข์ เตรียมตัวสำหรับจะไม่ยึดถือว่ามีตัวกูสิ เตรียม ศึกษาความรู้ที่จะไม่มีตัวกู มันก็เลยไม่มีปัญหาเกิดขึ้นแก่ใคร ได้

ให้ดวงอาทิตย์มีร้อยดวงพร้อม ๆ กันก็ไม่แปลกเลย ถ้า ไม่มีตัวกูมันจะมีปัญหาอะไรละ ฉะนั้นเรื่องอนัตตา เรื่อง สุธัญญตามันแก้ปัญหาได้หมดนะ นี่ถ้าคุณรู้หลักพุทธศาสนา ข้อนี้ก็จะได้มากแหละ จะเรียกว่ารู้ถึงไอ้หัวใจของพุทธศาสนา แล้วจะนำมาใช้แก้ปัญหาได้จริง คือไม่มีความทุกข์เลย

ไม่ใช่ว่างมงาย ๆ ไม่รู้ว่าทำไปทำไม ก็ทำไปพอเป็น พิธีรีตอง สวดมนต์เป็นพิธี ทำบุญเป็นพิธี อะไรเป็นพิธี แล้วก็ ยังร้องไห้โฮ ๆ อยู่บ่อย ๆ นี่ มันไม่มีประโยชน์อะไร มันไม่ได้ ไม่ได้รับประโยชน์อะไร คนบ้าก็มากขึ้น โรคประสาทก็มากขึ้น โรคจิตก็มากขึ้น เพราะมันไม่รู้จักใช้ธรรมะเป็นเครื่องป้องกัน

ถ้ามีธรรมะให้พอโดยพื้นฐานแล้วสิ่งเหล่านี้จะไม่เกิดขึ้น การเบียดเบียนกันก็ไม่เกิดขึ้น โรคภัยไข้เจ็บทางกายก็ไม่เกิดขึ้น ทางจิตก็ไม่เกิดขึ้น ทางวิญญาณก็ไม่เกิดขึ้นนี้ มันก็จะเป็น โลกพระศรีอริยเมตไตรยได้ คือไม่มีความทุกข์ มนุษย์อยู่กัน

อย่างไม่มี ความทุกข์สมกับที่ว่ามันเป็นโลกของมนุษย์นะ คือ มีความรู้เพียงพอ มีจิตใจสูงพอ ที่จะทำให้ไม่เป็นทุกข์ในทุกกรณี

ฉะนั้นขอให้สนใจกันไว้เถอะว่า ธรรมะแก้ปัญหาได้หมด ไม่มีอะไร ไม่มีปัญหาอะไรที่ธรรมะจะแก้ไม่ได้ แต่ว่าคนมันโง่ คนมันโง่ มันไม่รู้จักปัญหานั้นเลย แล้วมันจะรู้จักสิ่งที่แก้ ปัญหาอย่างไร แล้วมันก็ไปทำพิธีแก้ปัญหากันโดยไม่รู้จัก ปัญหาที่มันน่าสงสาร

ทำพิธีรีตองทางธรรม ทางศาสนากันมากมายทุกหนทุกแห่ง มันก็เป็นพิธีเท่านั้นแหละ มันไม่แก้ปัญหาของมนุษย์ได้ มนุษย์ยังเกลียดชังกัน ยังรบราฆ่าฟันกัน มีจิตใจเป็นทุกข์เพราะกิเลสในภายในของตนเอง มีความทุกข์เพราะธรรมชาติภายนอกมันเป็นไปเอง มีความทุกข์เพราะว่าเราไม่รู้จักรักกัน สร้างปัญหาขึ้นใส่กัน

เอาแล้ว เป็นอันว่าผมก็ได้บอกหัวข้อสำคัญของธรรมะ คือว่าหลักของธรรมะหรือศาสนา นี้ ท่านถือหลักกันอย่างไร ท่านมีหลักกันอย่างไร คือมีความทุกข์หรือมีปัญหาที่มนุษย์จะต้องแก้ นั้นมีเป็น ๓ ประเภทอย่างนี้ ถ้าหลักธรรมะในพระพุทธศาสนา มีพอ ครบถ้วนพอ จะแก้ปัญหาทั้ง ๓ อย่างนี้

ฉะนั้นขอให้เราทุกคนศึกษาให้ถูกต้อง ให้เพียงพอ ให้ถูกต้อง แล้วก็สามารถจะแก้ปัญหาได้จริง แล้วแต่ปัญหาอะไรจะเกิดขึ้น ถ้าปัญหาภายในเกิดขึ้นเป็นเรื่องของกิเลส ก็รู้จักปฏิบัติป้องกันไม่ให้เกิดกิเลส หรือว่าทำลายกิเลสที่เกิดขึ้นแล้ว ถ้าเป็นเรื่องจากภายนอกก็หัวเราะเยาะ โอ้ย มันเช่นนั้นเอง มันเช่นนั้นเอง ถ้าเป็นปัญหาทางสังคม มันก็แก้ปัญหาด้วยรักผู้อื่น

นิพพานไม่ได้เห็นชีวิต จนไม่มีรสชาติอะไร

...

ทีนี้ถ้าผู้อื่นมันไม่เอาด้วย มันกลายเป็นปัญหาภายนอก ที่มันจะต้องมีในโลก ก็เช่นนั้นเองอีกเหมือนกัน ถ้ามันจะมี ศัตรูเกิดขึ้นอย่างที่จะช่วยแก้ไขกันไม่ได้ก็คือเป็นปัญหาภายนอก ถ้าแก้ไขได้ก็คือเป็นปัญหาภายในที่แก้ไขได้ ถ้ามันแก้ไขไม่ได้ ก็ยกให้เป็นปัญหาภายนอก ซึ่งมันเกิดอยู่ตามธรรมชาติในโลก นี้จะต้องมีคนพาล มีคนเลวร้าย มีคนอะไรเป็นธรรมดา เป็น ปัญหาตามธรรมชาติไปเสียเลย นี่ปัญหาจะไม่มีเหลือ และ จิตใจนี้ก็จะไม่มีปัญหา มันก็คือเย็นเป็นนิพพาน ถ้าไม่มีปัญหา มันก็คือเย็นเป็นนิพพาน เพราะฉะนั้นนิพพานมันอยู่ที่ไม่มี ปัญหา มันอยู่ที่นี้ อยู่กับเราที่นี่ที่เราจะทำให้มันหมดปัญหา ได้

อย่าไปเข้าใจว่ามันเป็นเมืองแก้วนิรันดรอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ จะไปถึงได้สักหมื่นชาติแสนชาติ ทำความดีไปเกิด นั้นมัน คล้าย ๆ กับว่ามันเป็นคำสอนชนิดที่ไม่รับผิดชอบอะไรนัก เป็น เรื่องของความเชื่อ แต่แล้วคนก็ไม่ค่อยทำความดีเพื่อไป

นิพพานแม้ชนิดนั้น แม้ชนิดนั้น

เพราะมันหลงอยู่ในเนื้อหนัง ความรู้สึกเอร็ดอร่อยที่เกิดขึ้นที่เนื้อหนัง คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มาบูชาสิ่งเหล่านี้มากกว่า ยิ่งรู้ว่าพระนิพพานไม่มีอะไรบงกช เย็นชืดเกินไป แล้วก็ยังไม่ต้องการ แต่นิพพานมันก็ไม่ได้เย็นชืดจนไม่มีรสชาติอะไร มันมีรสชาติชนิดที่ไม่เคยชิมก็บอกไม่ถูกหรอก

ฉะนั้นจึงขอให้ไปสังเกตดูว่า เมื่อเราไม่มีกิเลสบงกชนะมันมีรสชาติอย่างไร ไม่มีราคะบงกช ไม่มีโทสะบงกช ไม่มีโมหะบงกช ไม่มีกิเลสชื่อไหนดบงกช นั่นเป็นอย่างไร นั่นนะคือรสของพระนิพพานแหละ อย่าไปเชื่อตามคนโง่ที่ว่ามันไม่มีรสชาติอะไร

เอาแล้ว เป็นอันว่าผมพูดเป็นหัวข้อขึ้นมาว่า ปัญหาที่ ๑ เกิดจากทำผิดในภายใน เกิดกิเลสขึ้นมาทำร้ายเรา ปัญหาที่ ๒ เกิดจากเราโง่ต่อสิ่งที่แวดล้อมเราตามธรรมชาติ มีอยู่ตามธรรมชาติ เราไปเอามาเป็นความทุกข์ของเรา แล้วปัญหาที่ ๓ คือสังคมนุษย์ที่อยู่ด้วยกัน มันทำให้เกิดปัญหาขึ้นแก่เรา

ทีนี้มีเรื่องอะไรที่สงสัย หรือว่าไม่เข้าใจ หรือว่ายังมีปัญหาอะไรมากกว่านี้ก็ลองว่ามาดู ผมนั้นยืนยันว่าปัญหาทั้งหลายที่ทำให้เกิดความทุกข์นั้นมันจะสรุปรวมอยู่ได้เป็น ๓

ประเภทอย่างนี้ รู้จักใช้อิทัปปัจจยตาให้ถูกต้อง รู้จักใช้ตถาตาให้ถูกต้อง รู้จักใช้เมตตาให้ถูกต้อง แล้วก็หมดปัญหา เอ้าใครมีคำถาม มีปัญหาอะไรก็ได้ มีคำถามอย่างไรก็ว่ามา เรียกว่าปัญหาได้เหมือนกัน

โดยหลัก ๓ อย่างนี้จะใช้ปฏิบัติได้หรือไม่ จะเพียงพอหรือไม่ ที่จะแก้ปัญหาด่าง ๆ ด้วยธรรมะหรือด้วยศาสนา ใครมีสงสัยอย่างไร โดยหัวข้อ ๓ หัวข้อนี้ที่พูด ไม่มีใครสงสัยเลย หรือ ถ้าไม่มีใครสงสัย โดยหัวข้อใหญ่ ๆ สามหัวข้อนี้ เราก็พูดกันโดยรายละเอียดต่อไปสิ โดยรายละเอียดของหัวข้อใหญ่ ๆ
นี้

ฝึกจิตให้มีความเท่าทันการกระทบทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

...

มนุษย์ที่เรียกว่าคนนี่ มันมีร่างกาย มันมีจิตกับมีความรู้
รู้สึกของจิตมากมาย มากมาย ความรู้สึกของจิตหรือสิ่ง
ปรุงแต่งจิตนะมากมาย ฉะนั้นถ้าว่าจิตนั้นมันไม่มีความรู้อะไร
เกี่ยวกับเรื่องที่เขากระทบจิต จิตก็ทำผิด ทำผิดต่อเรื่อง
นั้น ๆ มันก็ได้เกิดความทุกข์ขึ้น

ฉะนั้นที่เราभावข มาเรียน มาศึกษากันนี้ก็เพื่อจะ
ศึกษาความรู้เพื่อจิต ใช้คำว่าเรามันไม่ถูกต้องเพราะมันไม่มี
เรา มันก็มีจิตนั้นแหละเป็นเรา สิ่งที่เราเรียกว่าจิตนั้นแหละมัน
ก็ออกเป็นตัวเรา เดียวนี้เราก็भावข มาเรียน มาศึกษาเพื่อ
หาความรู้ให้เพียงพอแก่จิต

สำหรับจิตนั้นจะมีความรู้เพียงพอที่จะแก้ปัญหาได้
ในเมื่อมันมีอะไรมากระทบจิต สิ่งที่จะกระทบจิตนั้นนะก็คือ
ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ใจคือมโน คำนี้เขาใช้คำว่ามโน
ไม่ได้ใช้คำว่าจิต ในฐานะเป็นทวารภายนอกรอบตัวจิต ตา หู
จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นที่ที่สิ่งภายนอก คือ รูป เสียง กลิ่น รส

โผฏฐัพพะ ธรรมารมณฺ์จะเข้าไปได้จนถึงจิตโดยอาศัยทวารเหล่านี้ ในเมื่อที่ตรงประตู ประตูทวารนะ ทวาร นายทวาร เขาทำผิด

จิตดวงเดียวเท่านั้น เดียวก็ทำหน้าที่มีลักษณะอย่างนั้น อย่างนั้น อย่างนั้น อย่างนี้ ครอบคลุมแหละ ที่มันจะมาสัมผัส รู้สัมผัสที่ตา ที่หู มันก็คือจิตมาทำหน้าที่ที่ตรงนั้น แต่ด้วยความละเอียดที่สุดและว่องไวที่สุด มันก็ทำหน้าที่ได้หมดทุกแห่ง

แล้วทำผิดก็มีความทุกข์ แล้วก็รู้ว่าความทุกข์ แล้วก็อยากจะทำให้ถูก นั้นจิตก็รู้จักเข็ดหลาบต่อความทุกข์ ก็อยากจะทำทางที่จะดับทุกข์ หาวิชาที่จะดับทุกข์ เพราะนั้นจิตจึงหาทางที่จะศึกษา ตัวจิตมันบังคับกายนี้ จิตก็บังคับกาย บังคับทั้งกลุ่มนี้ไปศึกษา หาโอกาส หาบุคคล หาสถานที่ที่จะศึกษา ให้รู้พอที่ว่าจะต้อนรับไอ้อารมณฺ์ที่เข้ามากระทบนั้นอย่างไร มาทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกายนี้ จะต้อนรับกันอย่างไร เกิดขึ้นในจิตเอง ในมโนทวารของจิตนั้น จะต้อนรับกันอย่างไร

นี่ก็คือความรู้ที่เรามาเรียนกัน เพราะนั้นถ้าคุณไม่ได้รับความรู้ชนิดนี้ ประเภทนี้ อย่างเพียงพอ มันก็ไม่คุ้มค่าแหละ

มันก็ไม่คุ้มค่า ไม่คุ้มค่าที่มีชีวิตหรือคุ้มค่าที่มาบวช คุ้มค่าที่
มาบวชศึกษาพระพุทธศาสนา

ฉะนั้นขอให้พยายามให้ได้มีความรู้เกิดขึ้นแก่เราหรือ
แก่จิตนั้นอย่างเพียงพอ เรียกว่าสามารถปฏิบัติให้ถูกต้อง
เมื่ออารมณ์ภายนอกมากระทบตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ แล้ว
ยังต้องฝึกให้เร็วด้วย ให้จิตเองนั้นแหละมันเร็วพอที่จะรู้สึกตัว

เร็วพอที่จะเอาความรู้นี้ไปป้องกันการเกิดกิเลสที่อาศัย
อารมณ์ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เราศึกษาสติ ฝึกฝนสติ
ทำให้เกิดสติ แล้วก็ศึกษาปัญญา รู้เรื่องความจริงของสิ่ง
ทั้งปวงให้สติเอาปัญญา คือรู้สึกตัวทันทีที่มีการกระทบทางตา
หู จมูก ลิ้น กาย ใจ เป็นต้น

ยิ่งกว่านั้นอีก ก็ให้จิตนั่นเองมีกำลังเข้มแข็งที่สุด
ไม่อ่อนแอ สามารถปฏิบัติหน้าที่ของมันได้เต็มที่ นี่เราก็ฝึก
สมาธิสิ ถ้าเราปฏิบัติครบถ้วนตามชุดทั้งชุดของอานาปานสติ
เราจะมีทั้งสติ จะมีทั้งสมาธิ จะมีทั้งปัญญาอย่างเพียงพอที่จะ
เผชิญหน้ากับการกระทบทางอารมณ์ที่จะเข้ามากระทบแล้ว
ก็เกิดกิเลส ก็มันจะเป็นเครื่องป้องกันไม่ให้กิเลสเกิดขึ้นแก่จิต
นั้นได้

เพราะขาดความรู้เรื่อง เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ จิตก็หลงไปตามอำนาจกิเลส

...

นี่ปัญหาที่ ๑ ที่จะต้องรอบรู้นะ ที่แล้วมาเราไม่มีความรู้อันนี้เลย พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ประโยคหนึ่งซึ่งน่าขบขันที่สุดแหละ ทั้งที่เราก็คเคารพพระพุทธเจ้าสูงสุด เราก้ยังรู้สึกว่ามันเป็นคำพูดประโยคที่ขบขันที่สุด คือว่าทารกน้อย ๆ นั้นมันไม่มีความรู้เรื่องเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ดังนั้นมันจึงไปยินดียินร้ายในอารมณ์ที่มากกระทบจนเกิดกิเลส เป็นตัณหา เป็นอุปาทานขึ้นแก่ทารกนั้น

ทำไมพระพุทธเจ้าจะต้องพูดประโยคชนิดนี้เล่า มันก็จำเป็นที่จะต้องพูดละ เพื่อจะเตือนกันอีกทีหนึ่งว่าเกิดมาจากท้องแม่ มันไม่ได้เอาสติปัญญาวิชาความรู้อะไรมาด้วย

เป็นทารกเกิดจากท้องแม่แล้ว มันก็ไม่มีความรู้เรื่องนี้ คือทารกนั้นมันไม่มีความรู้ว่าย่ไปหลงในรูป เสียง กลิ่น รส ไฉนภูฏัพพะ ธรรมารมณ์นั้นเข้า ทารกในที่เกิดมาจากท้องแม่ใหม่ ๆ นี่มันไม่รู้ว่าจะทำอะไรจึงจะป้องกันการเกิดแห่งกิเลส

พระพุทธเจ้าจึงใช้คำว่า ทารกนั้นมันไม่มีความรู้เรื่อง เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติน่ะคือ หลุดพ้นเป็นพระอรหันต์ ทีนี้ไอ้ทารกนั้นมันไม่รู้ ไม่มีความรู้ เรื่องเกี่ยวกับเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตตินะ ฉะนั้นทารกนั้นจึง โง่ ก็ไปยินดียึดถืออารมณ์ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทาง กาย นี่คือตัวปัญหา

แต่ที่มันมีมาตั้งแต่ในท้องเพราะมันขาดความรู้เรื่องเจโต วิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ทีนี้อยู่มากจนบวชพระ บวชเณร มันก็ยังไม่ ได้เรียนรู้จนถึงขนาดรู้เรื่องเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตตินะ อย่า อวดดีไป ให้สอบไล่นักเรียนเอกเป็นเปรียญ ๙ ประโยค มันก็ ยังไม่รู้ นะ มันได้แต่ท่องตามตัวหนังสือนะ แล้วมันก็ยังเหมือนกับเด็ก ๆ ทารกนะ ซึ่งมันไม่มีความรู้เรื่องเจโตวิมุตติ ปัญญา วิมุตติ เพราะฉะนั้นคนโต ๆ เหล่านี้มันก็จับฉวยอารมณ์ ยึดถือ อารมณ์ ก็เกิดกิเลสได้เหมือนกับเด็กทารกนั้นเหมือนกัน

แล้วมันยังมีปัญหานักตรงที่ว่าไอ้อารมณ์ที่เข้ามา นั้นมันอ่อนโยมมากนะ มันยั่ววนมากนะ ไอ้ทารกจึงละสภาพเดิม คือสภาพปกตินะไปตามสภาพกิเลส ซึ่งมีนิทานเปรียบไว้ดี ที่สุดแล้วว่า ไอ้เด็กคนนั้นมันก็ทิ้งพ่อแม่ หนีตามโจรไป ไปอยู่ ใต้อำนาจของโจร เมื่อมันเกิดมามันอยู่กับพ่อแม่ นะ เป็นอิสระ

คืออยู่กับความปกติตามธรรมชาตินี้ แต่พอเด็กเห็นนี้ มันไปพบไอ้แอร์ดอร์อย ตา หู จมูก ลิ้น กาย รูป เสียง กลิ่น รสเข้า มันไม่มีความรู้เรื่องเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ มันก็ไปเอาเรื่องกิเลสนั้นนะ นี่เรียกว่ามันทิ้งพ่อแม่ หนีตามโจรไป

มันก็ได้แก่พวกเราทุกคนนะ เมื่อเกิดมาอยู่ในสภาพปกติ แต่มันปกติชนิดที่ไม่รู้อะไร ไม่รู้เรื่องเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ พอสวยงามแอร์ดอร์อยมา มาเกี่ยวข้อง มาล่อ มากขึ้น ๆ จิตก็ไปตามนั้นนะ ไปตามอำนาจของความสวยงาม แอร์ดอร์อยหอมหวาน นิมนวลอะไรก็ตามใจ นี่เรียกว่าวิ่งตามโจรไป

มันก็คือไปเป็นกิเลส ไปตามกิเลส วิ่งตามโจรไปคือไปเป็นพวกของกิเลส ปัญหาที่ ๑ ของมนุษย์ มันไม่มีความรู้เรื่องเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติมาแต่ในท้องนะ มันมีไม่ได้นี้ มันจึงมาหลงตามไปกับสิ่งที่เข้ามาแวดล้อม มายั่วให้รักให้หลงไปนั้นนะคือเกิดราคะ โลภะนะ พอมันหลงรัก มันเกิดราคะและโลภะ ทีนี้พอมันไม่ได้ตามที่มัน ๆ ต้องการนะ ในเรื่องนั้น ๆ นะมันก็เกิดโทสะ เกิดโกรธะขึ้นมา เกิดได้เองตามธรรมชาติ

ทีนี้เมื่อมันยังไม่รู้ถึงที่สุดอยู่เพียงไรมันก็หลง หลงอยู่นั้นแหละ วนเวียนอยู่นั้นนะ เป็นโมหะ สนใจอยู่แต่ในเรื่องเหล่านั้น เข้าใจผิดบ้าง เข้าใจถูกบ้าง ก็วนเวียนอยู่แต่กับเรื่อง

อย่ามัวมานั่งร้องไห้โฮ ๆ อย่ากินยาฆ่าแมลง อย่าไปผูกคอตาย ไม่มีประโยชน์อะไร **เมื่อความทุกข์มันเกิดขึ้น แล้วก็อาศัยความทุกข์นั้นแหละเป็นการศึกษา เป็นการศึกษา ศึกษาตัวทุกข์จนรู้จักตัวทุกข์**

ถ้าไม่โง่เกินไปมันก็จะรู้ได้ว่าอย่าไปทำอย่างที่ทำมาแล้วสิ ถ้ามันไม่โง่เกินไปมันจะเกิดความรู้ขึ้นมาได้บ้างว่า อย่าไปทำอย่างที่ทำมาเมื่อตะกี้สิ มันเป็นทุกข์นี่ นี่ความรู้มันจะเกิดได้ตามธรรมชาติอย่างนี้ ในพระบาลีมีคำกล่าวที่ลึกซึ้งที่สุดนะ แล้วคงจะเข้าใจยากสำหรับคนธรรมดาว่า **ความทุกข์ทำให้เกิดศรัทธา**

ฉะนั้นศรัทธาของทายกทายิกาทั้งหลายนั้นเป็นศรัทธาหลุบ ๆ ล่อ ๆ ไม่ใช่ศรัทธาแท้จริง เป็นศรัทธาที่บ้านนี้เขาเรียกว่า ศรัทธาหัวเต่า ศรัทธาหลุบ ๆ ล่อ ๆ เพราะว่าทายกทายิกาทั้งหลายเหล่านั้นไม่รู้จักความทุกข์นี้ มันเป็นศรัทธาตามโฆษณาชวนเชื่อเสียหมดนี้ **ถ้ามันเป็นผู้ที่ชิมรสของความทุกข์มาอย่างเต็มที่มันจะมีศรัทธาแท้จริงในฝ่ายดับทุกข์**

ศรัทธาที่แท้จริงในฝ่ายดับทุกข์มันจะเกิดขึ้นเพราะว่ามันมีความทุกข์ ปฏิจจสมุปบาท ๒๔ อากาณนะพระพุทธาน์ได้ตรัสไว้แบบนี้ เราทำผิดมาตั้งแต่ต้น ผิดมา ๆ จนเกิดความ

ทุกข์ นี่พอมาถึงไอ้ความทุกข์เต็มที่แล้วจะไปทางไหน ถ้าคนมันไม่โง่เกินไป มันก็นึกหาความดับทุกข์

แล้วมันก็มีศรัทธาแน่ แน่นแฟ้นในการที่จะออกจากทุกข์ เกลียดกลัวความทุกข์ มีความเชื่อแน่นแฟ้นว่าจะไปฝ่ายนั้น ฝ่ายที่ไม่มีความทุกข์ มันจะมีศรัทธาในพระพุทธ ในพระธรรม ในพระสงฆ์แท้จริงแน่นแฟ้นก็ต่อเมื่อเห็นความทุกข์ หรือถูกบีบคั้นด้วยความทุกข์เต็มที่ ศรัทธานั้นจึงจะแน่นแฟ้นและสมบูรณ์ คือเป็นศรัทธาที่เกิดมาจากการเห็นความทุกข์

ทีนี้เมื่อศรัทธานี้มันขึ้นมาถึงรูปสมบูรณ์ มันก็จะเกิดความเชื่อใจ แน่ใจตัวเอง ที่เรียกว่า ปราโมทย์นะ ศรัทธาให้เกิดปราโมทย์ ปราโมทย์ให้เกิดปีติ ปีติให้เกิดปัสสัทธิ เกิดปัสสัทธิให้เกิดความสุข ความสุขให้เกิดสมาธิ สมาธิให้เกิดยถาภูตญาณทัสสนะ ยถาภูตญาณทัสสนะให้เกิดวิมุตติ แล้ววิมุตติก็ให้เกิดขยญาณ คือญาณรู้ว่าเดี๋ยวนี้ความทุกข์หมดแล้วว๊าย นี่จบ เรื่องมันจบ

ตอนดับทุกข์นี้ก็ตั้งต้นที่ความทุกข์ ผู้นั้นจะต้องเห็นความทุกข์จนถึงที่สุดเลย แล้วจึงจะศรัทธาในฝ่ายดับทุกข์ ครั้นมีศรัทธาในฝ่ายดับทุกข์เต็มที่ ก็มีความเบาใจ สบายใจในฝ่ายดับทุกข์ แล้วเกิดปีติขึ้นมาตามกฎของธรรมชาตินี้ก็จะเกิด

ปีศาจที่ ระวังลงไปแห่งความฟุ้งซ่านหรือปรุงแต่งนี้ จะเกิดความสุข เพราะเหตุนี้มันจะเกิดสมาธิ จะเกิดยถาภูตญาณทัตสสนะ

นี่เท่าที่ผมจำได้นะ มันอาจจะผิดพลาดบ้างก็ได้ แต่ว่าที่จำได้มันเป็นอย่างนี้ เกิดยถาภูตญาณทัตสสนะ คือปัญญาถึงที่สุด แล้วมันจะเกิดนิพพิทานะ จะเกิดนิพพิทา วิราคะ แล้ววิมุตติ แต่บางที่ท่านก็ตัดทิ้งออกไปนิพพิทา วิราคะนี้ มันรวมมาในวิมุตติ ถ้าไม่รวมก็ต้องว่าเมื่อเห็นตามเป็นจริงแล้วมันจะเบื่อหน่ายไอ้ที่เป็นมาแล้ว นิพพิทา มันจะเกิดวิราคะ คือคลายความยึดถือในสิ่งที่เป็นมาแล้ว เมื่อคลายหมดก็เป็นวิมุตติ พอเป็นวิมุตติก็เกิดวิมุตติญาณทัตสสนะ แต่ในสูตรนี้เรียกว่า *ขยญาณ - ญาณในความสิ้นไปแห่งทุกข์*

นี่ จำเรื่องนี้ในลักษณะที่เป็นธรรมชาติไว้บ้างสิ ไอ้ความทุกข์บีบคั้นให้เราหันไปหาความดับทุกข์ คือฝ่ายพระนิพพาน ศรัทธาแท้จริงตั้งต้นที่ตรงนั้นนะ พอมันเชื่อถือลงไปว่า มันมีทางรอด และอาจจะรอดได้ เราก็อยู่ในพวกที่อาจจะรอดได้ อันนั้นมันจะพอใจแหละ มันจะพอใจ มันจะมีปราโมทย์ คือมีกำลังใจเกิดขึ้น นี่กำลังพูดให้เป็นแนวทางนะ

ช่วยจำไว้ให้ดีที่ว่ามันจะต้องเดินไปทางนั้นนะ ถ้าความ

ทุกข์ปีบคั้นเราจนมีความเชื่อในฝ่ายนั้น ฝ่ายพระนิพพานแล้ว
ก็มันจะมีความพอใจ ว่าเอาละ ที่นี้ก็รอดกันทีแล้วไว้ยนี้
เกิดขึ้น ก็เรียกว่าปราโมทย์ ปราโมทย์ พอใจ สบายใจแล้วมัน
ก็จะปิติ คือจิตมันร่วไปด้วยความพอใจนี้เรียกว่าปิติ ปิติ
ซาบซ่าน ที่นี้พอปิติระงับ มันก็มีปัสสัทธิ คือจิตสงบร้างบนี้
จิตเปลี่ยนใหม่แล้ว ไปสู่ความสงบระงับในขั้นตอนใหม่แล้ว
เป็นปัสสัทธิ ก็ารู้สึกเป็นสุข

ในพระบาลีจะมีแน่นอนตายตัว จะต้องสุขก่อนสมาธิ
เสมอ ก่อนจะเป็นสมาธิจะต้องมีความสุขมาก่อนเสมอ มัน
คล้ายกับว่าเป็นธรรมชาติที่มันจะต้องคู่กันอย่างนั้น มันเป็น
ปัสสัทธิ สงบลงแล้ว เป็นความสุข เป็นความรู้สึกอย่างหนึ่ง
จะเจตนาหรือไม่เจตนา มันไม่ได้เกี่ยวกับไอ้ความพอใจหรือ
ไม่พอใจ มันสุขของมันเองแหละ

นั่นนะคือจิตมันจะร้างลงไปเป็นสมาธิ จิตตั้งมั่น จิต
สะอาด แล้วก็จิตพร้อมที่จะทำหน้าที่ของมันด้วยกำลังอัน
เข้มแข็ง นี่ก็เป็นสมาธิ ถ้าจิตเป็นสมาธิ มันก็มี ยถาภูตญาณ-
ทัตสนะตามธรรมชาติ ธรรมชาติมันชวนให้เป็นอย่างนั้น
มันก็เห็นสิ่งต่าง ๆ ตามที่เป็นจริง เห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา
สุญญตา ตถตาตา อะไรก็แล้วแต่

ถ้าเห็นทุกข์กันจริง ๆ มันก็จะชอบธรรมะ

...

จะเห็นโดยประการอื่น คำนี้สำคัญมาก เรียกว่า *อัญญะโต ; อัญญะโต ปัสสะตินี้ อัญญะโต* จำคำว่า โดยประการอื่น ไว้เถอะ คือมันจะโดยประการอื่นจากที่เคยเห็นมาแล้ว โดยประการอื่นจากที่คนทั้งหลายเขาเห็นกันอยู่ คือคนบุद्धชน คนธรรมดาทั้งหลายทั้งโลกเขาเห็นกันอยู่อย่างไร ไอ้คนนี่มันจะเห็นโดยประการอื่นจากนั้น

ก็เป็นอันว่าโดยประการอื่นจากที่ตนเคยเป็นบุद्धชนมาแล้วด้วย นียถาภูตญาณทัสสนะจะทำให้เกิดการเห็นโดยประการอื่น มันก็หายโง่ มันก็เบื่อหน่ายคลายกำหนดในสิ่งที่เคยหลงรัก อันนี้ก็เรียกว่า *นิพพิทา* มีความเบื่อหน่ายคลาย ๆ คลายความยึดมั่น คลาย คลายความกำหนด ก็คือความยึดมั่นเมื่อมันคลาย ๆ ๆ หมด มันก็หลุด นั่นก็เรียกว่า *วิมุตติ* มันก็หลุด แล้วก็รู้ว่าหลุด ก็รู้เองว่าหลุด

นี่เรียกว่าเป็นปัญหาภายใน เกี่ยวกับการทำผิดในภายใน จนเกิดกิเลส จนเกิดความทุกข์ นี่ก็ต่อ ยอดไปจากนั้น ถ้าเห็นทุกข์กันจริง ๆ มันก็จะชอบธรรมะ ชอบพระพุทธ พระธรรม

พระสงฆ์ ที่เรียกว่าศรัทธา ฉะนั้นเรายากที่จะมีศรัทธาที่แท้จริง คือมีศรัทธาชักชวนทั้งนั้นแหละ ศรัทธาที่เขาชักชวนเป็นไสยศาสตร์ทั้งนั้น

ชวนเด็ก ชวนคนโง่ ชวนอะไรมาทำบุญ มาไหว้พระ สวดมนต์ จะรวย จะสวย จะไปนิพพาน อย่างนี้เป็นไสยศาสตร์ทั้งนั้นแหละ แต่ถ้าไปพูดอย่างนี้เขาตำ แต่ผมก็ยังไม่พูดอยู่นั่นว่ามันเป็นไสยศาสตร์ เพราะมันไม่มีความรู้ที่ถูกต้อง มันงมงายนั้นศรัทธาของไสยศาสตร์ ของคนงมงายไม่ใช่ศรัทธาที่แท้จริง

ฉะนั้นรีบมีศรัทธาโดยแท้จริง โดยที่เห็นความทุกข์ โดยที่เห็นความทุกข์ ใช้ความทุกข์ให้เป็นประโยชน์ เหมือนกับคนกลัวอันตรายเขาก็จะมีจิตใจระลึกลึถึงสิ่งที่จะเป็นที่พึ่งได้ มันก็ไม่มีอะไรนอกจากธรรมะที่จะเป็นที่พึ่งได้ แต่นี้เข้าใจยาก ถ้าเรียกธรรมะเข้าใจยาก เขาก็จะไปเรียกเป็นพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์อะไรขึ้นมา เพื่อเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา อันนี้ก็ป็นธรรมนิยมไปเสียแล้ว

เรามีศรัทธาในพระพุทฺธ ในพระธรรม ในพระสงฆ์ พุทฺธให้มันง่ายหน่อยสำหรับคนทั่วไป ศรัทธาในกรรม ในผลกรรม ในความที่จะต้องรับผลกรรม ในความตรัสรู้ของพระพุทฺธเจ้าก็เหมือนๆ กันแหละ ก็พอๆ กันแหละ ที่ว่าจะต้องเกิดขึ้น

เพราะไอ้ความทุกข์มันเล่นงานเอา

พอมีความทุกข์ก็อยากที่จะหาที่พึ่ง แล้วศรัทธาในที่พึ่ง
นะจะเต็มทีในเมื่อมีความทุกข์ มันบีบคั้นชัดเจนเพียงพอ
นี่คือการทำให้อุทกตองในการแก้ไขปัญหากลุ่มที่ ๑ คือ
การกระทำผิดในภายในทางจิตใจจนเกิดกิเลส

ธรรมะจะป้องกันการตายที่ยังไม่ถึงเวลา

...

ที่นี้พูดเรื่องกลุ่มที่ ๒ กันบ้างพอสมควร ว่าสิ่งที่เป็นไปได้ตามธรรมดา ตามธรรมดา

นึกถึงพระบาลีที่ว่าสิ่งทั้งปวงมันเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย สิ่งทั้งปวงมีเหตุมีปัจจัยของมันเอง *ยะถาปัจจะยัง* *ปะวัตตะมานัง* *ธาตุมัตตะเมเวตัง* นี่ก็วิเศษที่สุดแหละ อันนี้เขาบอกให้รู้ว่า สิ่งทั้งปวงมีเหตุปัจจัย เป็นไปตามเหตุตามปัจจัยของมันเอง แต่พระเณรโง่ ๆ มันไม่รู้ มันไม่สนใจ แม้อธิบายให้ฟังอยู่มันก็ไม่ฟังในเรื่องนี้

มันจึงไม่รู้เรื่องว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย มันก็นึกเอาเอง รู้สึกเอาเองเสมอว่า มันต้องเป็นไปตามที่ถูกต้องการสืบไว้ มันก็ไม่ อาจจะเห็นด้วยว่ามันจะต้องเป็นไปตามเหตุตามปัจจัย นั้นความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตาย ความอะไรตามธรรมชาติก็ดี หรือธรรมชาติล้วน ๆ ที่มันเป็นอยู่ตามธรรมชาติที่มันเกี่ยวกันอยู่กับมนุษย์ก็ดี

หรือว่าอุบัติเหตุพลั้งเผลอ ที่เราเรียกกันว่าอุบัติเหตุ แม้มันต้องถนนนะ อุบัติเหตุอย่างนั้นมันก็ต้องมี มันก็มีเหตุปัจจัยของมัน แล้วมันก็ต้องมี อย่าคิดว่าเราจะปลอดภัย ไปเดินถนน

แล้วไม่มีรถทับตายนี้ มันก็เป็นความคิดที่โง่เขลามาก เราคิดว่ามันจะมี เราก็ระวังสิ

แต่ถ้ามันเหลือวิสัยมันก็ตายสิ มันก็ไม่ต้องแปลกประหลาดอะไร เพราะฉะนั้นความตายนี้ท่านกล่าวว่ามันเป็นสิ่งที่มีได้ง่ายที่สุดแหละ ง่ายที่สุดแหละอย่างไม่น่าเชื่อ แต่ถ้าว่ามันมีปัญหารอบรู้อยู่บ้าง มันก็จะป้องกันได้มากกว่ามากกว่าที่ไม่มีปัญหาแล้วมันก็จะไม่ตายไม่ต้องตายในเมื่อไม่ควรตาย

อะกาละ มะระณัง ฐะเปตตะวา มืออยู่ในคาถาอุณฺหิสล-
วิชัย ว่าธรรมะจะป้องกันการตายที่ยังไม่ถึงเวลา การตายที่ยังไม่ควรตาย ไม่ถึงเวลานั้นธรรมะจะช่วยป้องกันให้ได้ ผมก็คิดอย่างนี้อีกแหละว่าธรรมะนี้มันคือสติสัมปชัญญะ คือปัญญา ไม่ใช่ว่าเครื่องรางศักดิ์สิทธิ์ ไม่ใช่

แต่มันก็ทำหน้าที่เหมือนกับเครื่องรางศักดิ์สิทธิ์ มันป้องกัน มันไม่ให้เปลืองจนต้องตาย ในกรณีที่ไม่ควรจะตายหรือไม่ถึงเวลาที่จะตาย เมื่อมันต้องตายก็อย่าแปลกสิ มันเช่นนั้นเอง ก็สมควรดับไม่เหลือสิ เมื่อมันจะต้องตายแน่แล้ว สมควรดับไม่เหลือเลย มันมีโอกาที่จะเป็นพระอรหันต์กันในขณะนั้นแล้วไปเลย แล้วดับไปเลย มันจะดีอย่างนี้

รู้เรื่องความจริงของธรรมชาติจนไม่มีอะไรแปลก
ประหลาด ไม่มีอะไรประหลาดละ ไม่มีอะไรแปลก ไม่มีอะไร
ประหลาด ตายก็ไม่ประหลาด ไม่ตายก็ไม่ประหลาด เจ็บไข้ก็
ไม่ประหลาด ไม่เจ็บไม่ไข้ก็ไม่ประหลาด ไม่เห็นเป็นของ
ประหลาดหรือว่าดีกว่าใคร มันเป็นของธรรมดาทั้งนั้น ให้เห็น
ว่าความเกิด แก่ เจ็บ ตายมันเป็นของธรรมชาติ อย่าไปโง่
อย่าไปเอามาเป็นของกู

ถ้าพออธิบายอย่างนี้มันก็จะไปเกี่ยวกับปัญหาข้อที่ ๑
คือไปเอาไอ้ความกลัวเกิด แก่ เจ็บ ตายมาเป็นอารมณ์ของจิต
ทำผิดจนเกิดกิเลสแล้วก็ เป็นทุกข์เพราะเหตุนี้ นี่ตัวปัญหา
ข้อนี้มันก็เข้าไปรวมกับปัญหาข้อ ๑ แต่ว่าโดยเนื้อแท้แล้วก็ให้
ป้องกันมัน อย่าให้มันเข้ามา

อย่าให้ความเกิด แก่ เจ็บ ตายมาเป็นของกู อย่าเกิด
ตัวกู เมื่อมีความรู้สึกลักษณะนั้น ให้ความเกิดเป็นของความ
เกิด ให้ความแก่เป็นของความแก่ ให้ความเจ็บเป็นของ
ความเจ็บ ให้ความตายเป็นของความตาย คือของธรรมชาติ
มันก็ไม่เป็นทุกข์หรอก

ข้อนี้น่าเป็นห่วงที่ว่า พระพุทธภาชิตบพนี้ท่านตรัส
สำหรับคนโง่ คือบุดูชนคนโง่ทั่วไปนะ ท่านพูดว่าความเกิดเป็น

ทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ ความตายเป็นทุกข์อะไร ท่านตรัส
สำหรับคนโง่ซึ่งมันเป็นอย่างนั้นอยู่แล้ว แต่ถ้าเป็นคนมีปัญญา
หรือเป็นพระอรหันต์แล้วไม่ ความเกิดไม่เป็นทุกข์ ความแก่
ไม่เป็นทุกข์ ความตายไม่เป็นทุกข์หรอก

เพราะมันไม่ไปยึดถือเอามาเป็นของเรา นั่นให้รู้ว่าพระ
บาลีบางสูตรบางบทนั้นมันตรัสไว้สำหรับคนโง่หรือบุद्धชน
โดยมาตรฐาน เดียวเราก็จะงงไปหมดแหละ เข้าใจไม่ได้ เดียว
ความเกิดเป็นทุกข์ ความแก่เป็นทุกข์ เดียวรอดเหนือความ
เกิด ความแก่ได้ หรือว่าจะเอาชนะมันได้

ที่อยู่เหนือความเกิด ความแก่ได้ก็เพราะว่าไม่เอามาเป็น
ของเราสิ ฉะนั้นไอ้ความเกิด ความแก่ ความเจ็บ ความตายก็
ไม่มาเป็นทุกข์แก่เรา ที่เป็นอย่างนี้ได้เพราะเรามีพระพุทธรเจ้า
เป็นผู้แนะนำที่ดีปฏิบัติธรรมะถูกต้อง ไม่ไปรับเอามาเป็นของ
เรา

ฉะนั้นพูดเสียใหม่ได้เลยว่า ไอ้ความเกิดนะ ของผู้ที่มีความ
รู้ณะ เป็นพระอรหันต์นะ ไม่เป็นทุกข์หรอก ความแก่
ความเจ็บ ความตายของพระอรหันต์ไม่เป็นทุกข์หรอก แต่มัน
ก็เป็นคำพูดที่สมมติเกินไป เพราะว่าไอ้คนกับพระอรหันต์
นะมันต่างกัน

คนต่างหากที่มันยังมีเกิด มีแก่ มีเจ็บ มีตาย พระอรหันต์
นั้นมันไม่มีเกิด มีแก่ มีเจ็บ มีตายเสียแล้ว ฉะนั้นเรื่องนี้มันก็
ไม่ต้องพูด แต่ว่าที่จะเป็นพระอรหันต์ได้นั้นมันก็ต้องเรียกว่า
สลัดไอ้ความเกิด แก่ เจ็บ ตายออกไปได้จากความโง่ที่จะยึดถือ
เอามาเป็นของเรา

ฉะนั้นสิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติก็ขอให้มันเป็นของธรรมชาติ
อยู่ตามเดิม แล้วมันก็เปลี่ยนไปตามเหตุตามปัจจัยของมันเอง
เราอย่าไปเอามาเป็นของเรา ตามความประสงค์ของเรา มัน
จะเป็นทุกข์ นี่เรียกว่าของภายนอกแท้ ๆ มันอยู่กันข้างนอก
แท้ ๆ ก็เอาเข้ามาเป็นภายในให้มาเป็นของเรา แล้วเราก็เกิด
ความทุกข์ นี่ปัญหาภายนอก

ปัญหาจากสิ่งภายนอกก็ให้มันคงเป็นของภายนอกไว้
ความเกิด แก่ เจ็บ ตายของธรรมชาติ ตามธรรมชาติ อุบัติเหตุ
ตามธรรมชาติ ความเปลี่ยนแปลงของโลกธาตุตามธรรมชาติ

หรือว่าสิ่งที่มันจะต้องเกิดอยู่ในโลกนี้เป็นธรรมดา นี้ ก็
ให้มันเป็นของธรรมชาติ อย่ามาเป็นของเราก็แล้วกัน อย่ามา
เป็นตัวเรา อย่ามาเป็นของเรา นี่ที่เรียกว่าความรู้เรื่องตถาตา
ช่วยได้หมายความว่าอย่างนี้ มันเป็นอย่างนั้นเอง เหตุปัจจัย
ของมันเอง เป็นไปอย่างนั้นเอง เราไม่โง่เอามาเป็นของเรา ให้

มาเป็นปัญหาของเรา

โดยหลักมันเป็นอย่างนี้ จะปฏิบัติได้หรือไม่ได้มันนะ มันก็อีกเรื่องหนึ่งนะ พูดยมันได้ เรียนมันรู้ แต่จะปฏิบัติได้หรือไม่อีกเรื่องหนึ่ง ตัวอย่างง่าย ๆ เช่นว่ามันเจ็บปวดอยู่ที่เนื้อที่หนังอย่างนี้ มันก็ครางโอย ๆ มันก็เจ็บปวด มันไม่แยกออกไป ได้ว่านั่นมันเป็นของธรรมชาติ

เพราะมันเจ็บปวดอยู่ที่ระบบประสาท จิตมันถือเอาความรู้สึกนั้นว่าเป็นของเรา ไม่ยอมให้ว่านี่มันเป็นความรู้สึกแก่ระบบประสาทตามธรรมชาติเท่านั้นโวย ถ้ามันเจ็บขึ้นมาที่เนื้อที่ตัวที่นี้ นี่ก็ความรู้สึกตามธรรมชาติของระบบประสาท ตามกฎของธรรมชาติเท่านั้นโวย มันก็เป็นของธรรมชาติไป นี่เรียกว่าฝ่ายเจ็บปวด

ที่นี้ฝ่ายตรงกันข้าม คือความเอร็ดอร่อยทางวัตถุ ทางเนื้อหนัง ทางกามคุณ ทางเพศ อะไรก็ตาม ได้รับความรู้สึกอร่อยสูงสุดจนบูชาเป็นของประเสริฐไปนั่นแหละ เพราะมันไม่รู้ว่าเป็นนั่นเอง เป็นตามธรรมชาติเช่นนั้นเอง

ความรู้สึกอร่อยสูงสุดนั้นคือความรู้สึกที่เกิดแก่ระบบประสาทตามธรรมชาติ ตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติเท่านั้นเอง ไม่ใช่ตัวของความเอร็ดอร่อยประเสริฐอะไรที่ไหน นี่ก็เรียก

ว่าไม่รับเอาเข้ามาเป็นของเรา ให้เป็นของธรรมชาติ ตาม
ธรรมชาติเช่นนั้นเอง ตถตาณีปฏิบัติยากมาก

เดี๋ยวนี้คนหนุ่มคนสาวบูชาพระเจ้ากามารมณกันทั้งนั้น
แหละ เพราะมันไม่อาจจะใช้ความรู้เรื่องตถตาณีแก้อาการ
อย่างนี้ได้ แต่ถ้ามันรู้จักใช้ได้ มันก็จะไม่บูชากามารมณเป็น
พระเจ้า เพราะรู้เช่นนั้นเอง

สรุปความว่าไอ้สิ่งที่น่ารักก็ดี น่าเกลียดน่ากลัวก็ดี
ถ้าเอาตถตาใส่เข้าไปมันวิ้งหนีหมดแหละ มันกลายเป็นของ
ธรรมชาติ ธรรมดาไปหมด ก็ไม่มีปัญหา เพราะฉะนั้นเตรียม
ไว้สิ ความรู้ในเรื่องนี้เตรียมไว้ให้พอ จะได้เป็นปัญญาที่
เพียงพอ แล้วก็เตรียมสติไว้ให้พอที่จะเอาความรู้ข้อนี้ไปใช้ทัน
เวลาที่สิ่งเหล่านั้นมันได้เกิดขึ้นจริง ที่สิ่งเหล่านั้นมันได้เกิดขึ้น
จริง

ความรู้สึกสุดเหวี่ยงฝ่ายอนิฏฐารมณก็ดี สุดเหวี่ยงฝ่าย
อิฏฐารมณก็ดี เมื่อมันเกิดขึ้นมา สติมันชนเอาปัญญาไปใช้ต่อสู้
ทันท่วงที เราก็เป็นอิสระ พ้นจากความทุกข์ที่จะเกิดจาก
อิฏฐารมณ อนิฏฐารมณ นี่ก็คือเรื่องที่ว่ามันทำได้ที่นี่และเดี๋ยวนี้
พระนิพพานต้องทำให้พบกันที่นี่และเดี๋ยวนี้ คือขจัดสิ่งเหล่านี้
ออกไปได้ ไม่มีความทุกข์เลย นั่นนะคือนิพพานที่นี่และเดี๋ยวนี้

โลกกำลังส่งเสริมความอ้อย ยิ่งทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวมาก แล้วก็ไม่มีทางจะรักผู้อื่น

...

ที่นี้ปัญหาที่ ๓ เรื่องสังคม ผมไม่ค่อยอยากจะพูดนักหรอก เพราะมันเป็นเรื่องที่เขาก็มีกันอยู่ในวิชาความรู้ที่เขาสอนกันในทางโลก มันก็มีอยู่มากเรื่องปัญหาทางสังคม ขอให้เอามารวมกันเป็นปัญหาเดียวกัน ให้แก้ด้วยความรักผู้อื่น ถ้ารักผู้อื่นแล้วก็ไม่มีใครโกงนะ มันเป็นอย่างนั้น

ถ้าเรารักผู้อื่นแล้วก็จะไม่โกงเขาได้หรอก ไม่คิดโกง ไม่ทรยศ ไม่หลอกลวง ไม่อะไรเขาได้ ถ้าเรารักผู้อื่น ฉะนั้นถ้าต่างคนต่างรักกันแล้วมันก็พอแล้ว มันไม่มีปัญหาทางสังคม

นี่เป็นเรื่องธรรมะ ธรรมะต่ำ ๆ ลดลงมาด้วยศีลธรรมขั้นต้น ๆ ต่ำ ๆ ว่ารักผู้อื่น แต่ถ้าเกิดถามกันขึ้นมาว่า ถ้ามันไม่รักผู้อื่นแล้วจะทำอย่างไร ไม่ใช่ปัญหาที่ง่ายแล้ว เมื่อจิตของฉันมันไม่รักผู้อื่นแล้วมันจะทำอย่างไร มันก็เป็นปัญหายากเหมือนกันแหละ มันจะต้องนึกถึงไอ้เรื่องนั้นแหละ เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น ไม่เบียดเบียนกัน

ที่เราไม่เห็นว่าเขาเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตายของเรา เพราะว่าเรามันโง่ในเรื่องมีตัวกู มีของกู ใจเรามันโง่ ความเห็นแก่ตัวเกิดขึ้นเมื่อเราได้รับความอร่อยในสิ่งที่อร่อย ถ้าไม่มีสิ่งที่มี ที่อร่อยมาจูงใจว่าความเห็นแก่ตัวมันเกิดขึ้นยากหรือ มันจะเกิดขึ้นไม่ได้

เพราะฉะนั้นทุกคนน่าจะระวังใจสิ่งที่ว่าอร่อย ๆ นี่ให้ตี ๆ ถေး นุ่นนะเขาจะจูงให้เราเป็นคนเห็นแก่ตัวแหละ อย่าชอบความอร่อยกันนัก ไม่ว่าจะอร่อยทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางผิวหนัง ทางกามารมณ์ ความอร่อยทุกชนิดจะก่อให้เกิดความเห็นแก่ตัว คืออุปาทานยึดมั่นถือมั่นเป็นของกู มีตัวกู เหนียวแน่นขึ้นมา

แต่เดี๋ยวนี้ในโลกทุกคนมันชอบความอร่อยนี้ มันส่งเสริมความอร่อย แล้วก็ประดิษฐ์วัตถุเครื่องมือ อุปกรณ์ที่ส่งเสริมความอร่อยทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ประดิษฐ์เครื่องสวยงาม เรื่องสวยงามให้หลงเป็นบ้าไปเลย ประดิษฐ์เรื่องไพเราะด้วยดนตรี ด้วยอะไรก็ตาม เป็นบ้าไปเลย

โลกกำลังส่งเสริมใจเรื่องอันนี้ เรื่องอร่อยนี้สูงสุด จนเหมือนกันทั้งโลกกันในความอร่อย แล้วโลกก็เต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว เพราะเขาพอใจในความอร่อย รวบรวมไว้เป็นของตัว

แล้วมีตัวผู้จะบริโภคความเอร็ดอร่อย นี้โลกยังอยู่ในความผิดพลาดอย่างใหญ่หลวง โลกสมัยก่อนไม่ได้บูชาความอร่อยมากเหมือนโลกสมัยนี้ ฉะนั้นโลกสมัยก่อนมันจึงปกติสุขมากกว่าโลกปัจจุบันนี้ ซึ่งมุ่งหน้าแต่ส่งเสริมไอ้ความหลงกลวงเรื่องเอร็ดอร่อย เขาก็จะต้องได้รับโทษ พระเจ้าจะลงโทษให้สาสมกว่าจะเข็ดหลาบ กว่าจะหมุนกลับ พลเมืองหลงใหลในความเอร็ดอร่อย ประเทศชาติก็ขาดดุลการค้ากับประเทศอื่นมากมาย

โดยเฉพาะประเทศไทยเรานี่ขาดดุลการค้ากับประเทศอื่นมาก ก็เพราะว่าคนเมืองมันไปซื้อของเพื่อความเอร็ดอร่อยมากเกินไป มันมีเนื้อพิเศษอะไรก็ไม่รู้นะ มีคนเอามาให้ผมนี้ กระป๋องหนึ่งหนักเกือบ ๑ ปอนด์นะ ราคา ๙๕ บาท พอเห็นแล้วจิตใจมันไม่รู้สึกลอยากกินเลย มันเป็นความบ้าของคนที่ซื้อ มาหรือว่าการที่สั่งเข้ามาในประเทศได้ นี่เรียกว่าประเทศขาดดุลการค้ากับประเทศอื่น เพราะว่าคนเมืองมันหลงใหลในความเอร็ดอร่อย

เดี๋ยวนี้หลงใหลความอร่อยทางตา บ้าโทรทัศน์สีกันทั้งบ้านทั้งเมืองนั่นนะ ไอ้อย่างนี้มันไม่นึกกัน เรื่องเสียนี่ก็เหมือนกัน เครื่องสเตรียโอนี่กำลังจะเป็นที่บูชา ล้วนแต่สร้างความเห็น

แก้ตัวทั้งนั้นแหละ ยิ่งอ่อยมาก ยิ่งทำให้เกิดความเห็นแก่ตัวมาก แล้วก็ไม่มีทางจะรักผู้อื่น

พวกอันธพาลยากจนอยู่สลัมอะไรมันก็ยังอยากมีนะ มีทีวีสี มีสเตริโออะไรกับเขาเหมือนกันแหละ ผมเคยเดินผ่านสลัม มองเข้าไปดูในบ้านเขา มีสเตริโอ มีทีวีสีเหมือนกัน มีทีวีชนิดโน้มนะ สมัยโน้น ไม่ใช่ ยังไม่ถึงกับสีนะ แต่มีสเตริโอที่แพง ๆ ทั้งนั้น

ไอ้ นี่เขาก็บูชาเหมือนกัน ในเมื่อเขาหาไม่ได้โดยวิธีปกติ เขาก็ต้องขโมยแหละ เขาก็ต้องจีบปล้นไปตามเรื่องของเขาแหละ นั่นอาชญากรรมมันก็มาจากความเห็นแก่ตัวที่มาจากความเอร็ดอ่อย ความเอร็ดอ่อยทำให้คนเห็นแก่ตัว คนเห็นแก่ตัวก็ประกอบอาชญากรรมทุกชนิดนะ

ฉะนั้นอาชญากรรมทุกชนิดในบ้านในเมืองแก้ไม่ได้ เพราะว่ามันมีการส่งเสริมความเอร็ดอ่อยเสียเอง เหล้าบ้าง บุหรี่บ้าง การพนันบ้าง ลอตเตอรี่บ้าง อะไรบ้าง มันก็จะส่งเสริมไอ้สิ่งเหล่านี้ ฉะนั้นเราไม่อาจจะแก้อาชญากรรม

เอาแล้ว เป็นอันว่าเราได้พูดกันถึงหัวข้อสำคัญ ๓ หัวข้อว่าปัญหามีอยู่ ๓ ปัญหาของมนุษย์ เกิดมาจากการผิด ทำผิดพลาดในภายใน ทางจิตใจจนเกิดกิเลส นี่ปัญหาหนึ่ง ปัญหา

ที่เราไม่รู้จักรักรรรมชาติทั้งปวงตามที่เป็นจริง ไปยึดมั่นถือมั่น
เอามาเป็นของเรา จนอะไร ๆ ก็มาเป็นของเรา ทั้งที่มันเป็น
ของธรรมชาติ นี่ก็ปัญหาหนึ่ง และอีกปัญหาหนึ่ง การประพฤติก
กระทำที่ไม่ถูกต้องของสังคมทำให้เดือดร้อนกันไปทั้งหมดทั้ง
โลก

นี่คุณเอาไป เอาไปศึกษาเอง เอาปัญหา ๓ ปัญหานี้ไป
ศึกษาแยกแยะดูเอง ขยายความออกไปเอง แล้วหาทาง วิธี
อะไรที่จะแก้ไขมันสิ มันจะเป็นประโยชน์แก่ตน ประโยชน์แก่
ผู้อื่น หรือประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย

ที่สวดอยู่ทุกวันนี้ ทุกวันเสาร์นะ ประโยชน์ตน ประโยชน์
ผู้อื่น ประโยชน์ทั้งสองฝ่ายนี้ ต้องทำให้ได้สิ ในเมื่อแก้ปัญห
เหล่านี้ได้ เอ้า มีปัญหาอะไรว่าไป ข้อไหน คำไหน ส่วนไหน
ตรงที่ไม่เข้าใจนะเรียกว่าปัญหาก็กถาม

จะได้ไม่เป็นทุกข์ให้ละอายแมวนั้น ไม่ใช่ผมเกลียดพูด ผม
ก็รู้สึกละอายแมวเหมือนกันแหละในบางอย่างนะ จึงเอาไอ้คำ
นี้มาพูด บางทีก็ละอายหมาด้วยซ้ำไป ละอายมากที่สุด ละอาย
ปลานี้ ผมมองดูที่ไรไม่เห็นมันเป็นทุกข์เลย

ไ้ปลาตั้ง ๔ - ๕ ตัวที่เลี้ยงอยู่นี้มันไม่เป็นทุกข์เลย
ละอายปลามากกว่าละอายหมาละอายแมวเสียอีก เราเป็นคน

ที่ทุกข์ไม่เป็นกันเสียบ้างสิ ไม่มีความทุกข์และทุกข์ไม่เป็นกัน
เสียบ้าง เอ้า ถ้าว่าไม่ถาม ผมก็ถือว่าหมดปัญหา ก็ปิดประชุม
เพราะมันไม่มีปัญหานี้
เอ้า ปิดประชุม.

ใบสมัครสมาชิกธรรมะใกล้มือ

ข้อมูลสมาชิก

ชื่อ นามสกุล

โทรศัพท์ อีเมล

มีความประสงค์บอกรับเป็นสมาชิกหนังสือธรรมะใกล้มือ

สมัครใหม่ ต่ออายุสมาชิก สมาชิกอุปถัมภ์ แบบระบุงองค์กร

สมาชิกอุปถัมภ์ แบบไม่ระบุงองค์กร ตามแต่มูลนิธิฯ จัดสรร

๑ ปี (๑๒ เล่ม) ๑๘๐ บาท ปี (..... เล่ม) บาท

ต้องการรับหนังสือตั้งแต่ฉบับ เดือน ปี

ที่อยู่สำหรับจัดส่ง

ผู้รับ

ที่อยู่

.....

..... โทรศัพท์

สมทบการผลิต

ณ สโมสรธรรมทาน จำนวน บาท

โอนเงิน จำนวน บาท

เข้าบัญชี มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

ประเภท ออมทรัพย์ เลขที่ ๑๑๑-๒-๙๖๒๙๕-๘

ธนาคาร ไทยพาณิชย์ สาขา สำนักกรีชโยธิน

พร้อมส่งหลักฐานการโอนเงินมาทาง

ไปรษณีย์ : จำหน่ายของถึง สโมสรธรรมทาน (สมัครสมาชิกธรรมะใกล้มือ)

มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ สวนวชิรเบญจทัศ

ถ.นิคมรถไฟสาย๒ แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรสาร : ๐-๒๙๓๖-๒๖๘๕ อีเมล : bookclub@bia.or.th

กล้องข้อความ : www.facebook.com/bookclub.bia

อื่น ๆ (ระบุ) :

ถูกต้องคือไม่มีความทุกข์เลย
ถ้ายังมีความทุกข์อยู่ก็ต้องเรียกว่า
มันไม่ถูกต้อง...

ธรรมะใกล้มือ

BIA

ISBN 978-616-7574-66-0

